

Valstybinio audito ataskaita

VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO
FONDO 2015 METŲ ATASKAITŲ
RINKINIO TEISINGUMAS BEI LĖŠŲ IR
TURTO VALDYMO, NAUDOJIMO IR
DISPONAVIMO JAIS TEISĖTUMAS

2016 m. rugsėjo 30 d. Nr. FA-P-10-3-4-1

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SĄVOKOS</u>	<u>4</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>5</u>
IŠVADOS	5
REKOMENDACIJOS	7
POKYČIAI AUDITO METU	8
<u>IŽANGA</u>	<u>10</u>
<u>AUDITO APIMTIS IR METODAI</u>	<u>11</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>13</u>
<u>1. Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetas: pajamos ir išlaidos</u>	<u>13</u>
1.1. Neįvertinus teisės aktų pakeitimų, dvasininkai pagrindinei pensijos daliai drausti neteisėtai	17
1.2. Taupant valstybės biudžeto lėšas, fondas prisiima didesnę riziką dėl galimai didesnių fondo išlaidų, mokant įstatymo nustatytas nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų išmokas	20
1.3. Priėmus išlaidas didinančius sprendimus, fondui neskiriama valstybės biudžeto asignavimų	21
1.4. Dėl neteisingo apskaičiavimo fondui nebuvo kompensuotos visos pavestų funkcijų administravimo sąnaudos	23
1.5. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo aiškinimo teisminė praktika neatitinka įstatyme deklaruojamų negautų pajamų kompensavimo tikslų	25
1.6. Sumažintų pensijų kompensacijos nepagrįstai mokėtos fondo lėšomis	27
1.7. Ministerija neužtikrino nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšų teisėto panaudojimo	28
1.8. Ministerijai neužtikrinus proceso koordinavimo, fondas neteko galimybės atgauti išmokėtų nedarbo socialinio draudimo išmokų	31
1.9. Įstatymo nuostata dėl nelegaliai dirbančių bedarbių pareigos grąžinti jiems išmokėtas nedarbo išmokas įgyvendinama neefektyviai	33
1.10. Neišnaudotos galimybės sumažinti paskolų palūkanų sąnaudas	34
<u>2. Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimas</u>	<u>37</u>
2.1. Ministerija neužtikrino racionalaus fondo turto valdymo	37
2.2. Fondo valdyba neužtikrino tinkamos paslaugų sutarčių sudarymo ir vykdymo kontrolės ir tai lėmė neracionalų fondo lėšų panaudojimą	38
<u>3. Konsoliduotųjų ataskaitų rinkiniai</u>	<u>40</u>

3.1. Apskaitant pajamas ir sąnaudas netaikytas kaupimo principas	41
3.2. Neištaisytos biudžeto vykdymo apskaitos klaidos	42
<u>PRIEDAI</u>	<u>44</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

AAI – Aukščiausioji audito institucija.

SADM, ministerija – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

SODRA, fondo valdyba – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

VB – Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas.

VSDF, fondas – Valstybinio socialinio draudimo fondas.

VI – valstybės įmonė.

VSD – valstybinis socialinis draudimas.

VSAFAS – Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartai.

Užimtumo fondas – piniginės lėšos, kurias administruoja ir viešai skelbia, kaip jos naudojamos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija¹.

¹ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15 Nr. X-694, 37 str. 1 d., 39 str. 1 d.

SANTRAUKA

Vykdydami įstatymuose² aukščiausiai audito institucijai nustatytą prievolę atlikti Valstybinio socialinio draudimo fondo konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio bei fondo biudžeto vykdymo valstybinį auditą, atlikome fondo 2015 metų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių teisingumo ir lėšų bei turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo vertinimus.

Valstybinio socialinio draudimo įstatyme³ nustatyta, kad VSDF – centralizuoti tiksliniai finansiniai ir materialiniai ištekliai, kurie įtraukiami į apskaitą nuo valstybės ir savivaldybių biudžetų atskirtame Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžete ir naudojami valstybiniam socialiniam pensijų, ligos ir motinystės, nedarbo bei nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų draudimui finansuoti, valdyti ir administruoti. Fondo veiklą ir pagrindinius jo valdymo principus reglamentuoja Valstybinio socialinio draudimo ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymai, kiti teisės aktai, reglamentuojantys socialinio draudimo ir fondo veiklos sritis.

Atlikdami auditą įvertinome nustatytus dalykus ir pateikiame siūlymus, norėdami prisidėti prie fondo biudžeto deficito mažinimo, kuris dėl spartesnio pajamų nei išlaidų augimo 2015 m. buvo 56,2 proc. mažesnis nei 2014 m., tačiau vis dar deficitinis (–) 136,8 mln. Eur.

2015 m. SODRA daugiau dėmesio skyrė institucijos darbo procesų optimizavimui ir efektyvumo didinimui plečiant elektroninių informavimo ir konsultavimo paslaugų tinklą. Pažymime, kad SODRAI pavyko įgyvendinti didžiąją dalį auditorių teiktų rekomendacijų, tačiau iki šiol dar liko ankstesnių metų audituose nustatytų ir neištaisytų klaidų dėl kaupimo principo netaikymo socialinio draudimo išmokų ir delpinigių už pavėluotą įmokų mokėjimą apskaitai, dėl lėšų priskyrimo fondui ar administruojančių įstaigų veiklai ir kt., o tai turėjo įtakos mūsų nuomonei dėl konsoliduotųjų ataskaitų rinkinių teisingumo.

Įvertinę audito metu surinktus įrodymus pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas. Rekomendacijos pateiktos SADM ir VSDF valdybai, o jų įgyvendinimo planas pateikiamas 6 priede.

IŠVADOS

Turint omenyje sudėtingą darbo aplinką, fondo administravimo sistema iš esmės veiksminga, tačiau nustatėme, kad atsakingų institucijų atliekami veiksmai aprėpia ne visus svarbius fondo veiklos aspektus, būtinus pasiekti subalansuotą fondo biudžetą ar gerokai mažesnę jo deficitą.

1. Įstatymais ir Vyriausybės nutarimais įtvirtinti valstybės biudžeto įsipareigojimai SODRAI nėra vykdomi:
 - 1.1. Audituojamu laikotarpiu įsigaliojo teisinio reglamentavimo pakeitimai, suteikiantys SODRAI galimybę valdyti palūkanų sąnaudas perfinansuojant paskolas, tačiau iki šiol fondo valdyba ir Finansų ministerija deda per mažai pastangų, siekdamas sumažinti SODROS paskolų palūkanų sąnaudas, 2015 m. siekusias 147,9 mln. Eur. Rinkoje palūkanų norma daug metų dėsningai mažėja, o, Lietuvai tapus euro zonos nare, skolinimosi sąlygos ypač pagerėjo, tačiau SODRA už 2009–2013 m. paimtas paskolas vis dar moka

² Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 2007-06-26 Nr. X-1212, 30 str.; Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas, 1995-05-30 Nr. I-907, 9 str. 1 d.

³ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336, 2 str. 12 d.

- aukštas 2,733–8,00 proc. palūkanas. Atlikdami auditą neradome jokie patvirtinimo, įrodymų ir nematėme jokių veiksmų, kuriais būtų siekta mažinti paskolų palūkanų normas (1.10 poskyris);
- 1.2. Neskiriama valstybės biudžeto lėšų padidėjusioms fondo išlaidoms ir pensijų reformai finansuoti (1.3 poskyris);
 - 1.3. Taupant valstybės biudžeto lėšas, fondas prisiima įsipareigojimus mokėti didesnes ir nustatytos rizikos neatitinkančias nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų išmokas (1.2 poskyris).
2. Atlikę auditą nustatėme administracinio valdymo problemų. Fondo valdyba nepakankamai atstovavo fondo interesams:
- 2.1. Sutiko su fondui nepalankiu SADM siūlymu turtą ne parduoti ir taip gauti fondui pajamų, o patikėjimo teise perduoti neatlygintinai (2.1 poskyris);
 - 2.2. Neužtikrino įsigytų paslaugų teikimo laiku ir/ar papildomų pajamų iš netesybų gavimo, į sutartinių įsipareigojimų, siejamų su veiklos užtikrinimu, pažeidimus žiūrėjo per daug atlaidžiai: pasigedome sutarčių vykdymo kontrolės, sutartyse numatytų sankcijų taikymo praktikos. Dėl to nebuvo laiku suteiktos optimalaus finansų ir apskaitos sistemos modelio parengimo, fondo lėšas leidžiančios taupyti *SwedbankGateway* ir kt. paslaugos. Laiku neatlikus taikomosios sistemos programinių pakeitimų, dalis dvasininkų ir vienuolių pagrindinei pensijos daliai VB lėšomis drausti neteisėtai (1.1; 2.2 poskyriai);
 - 2.3. Esant fondo biudžeto deficitui, SODRA įsigijo teisės aktais nereikalaujamų ir fondo veiklai nebūtinų paslaugų, pvz.: el. paštu ar internetu išsiunčiamų jautrių duomenų automatinio redagavimo paslaugą, pensijų gavėjų pažymėjimų kortelių su nenaudojamomis magnetinėmis juostelėmis gamybos paslaugą ir kt. (2.2 poskyris).
3. Fondo valdyba ir SADM nepakankamai dėmesio skyrė fondui priklausančių lėšų sugrąžinimui:
- 3.1. Fondo lėšomis išmokėta 2,7 mln. Eur sumažintų pensijų kompensacijų, kurios turėjo būti mokamos VB lėšomis (1.6 poskyris);
 - 3.2. Fondui nebuvo kompensuota mažiausiai 112,3 tūkst. Eur veiklos sąnaudų – neįvertinus visų patiriamų sąnaudų fondo biudžeto rodiklių įstatymu patvirtinti per maži kompensacijų dydžiai (1.4 poskyris);
 - 3.3. Dėl nusistovėjusios draudžiamųjų įvykių, už kuriuos fondas moka išmokas, kaltininkams ir draudimo bendrovėms palankios teismų praktikos, fondui regresio teise nėra kompensuojamos visos išmokėtos nelaimingų atsitikimų darbe išmokos (1.5 poskyris);
 - 3.4. Fondas neteko galimybės atgauti dalies 2015 metų I pusmetį išmokėtų nedarbo draudimo išmokų, kurias turėjo kompensuoti kitos šalys, nes prašymai kompensuoti šias išmokas nebuvo pateikti laiku (1.8 poskyris).
4. SODRA, būdama atsakinga už prarastų pajamų kompensavimą asmenims, netekusiems darbo, o SADM, atsakinga už socialinį draudimą ir jo strateginių krypčių koordinavimą, neužtikrino, kad nedarbo socialinio draudimo lėšos būtų naudojamos teisėtai:
- 4.1. 2,6 mln. Eur fondo lėšų, pervestų Užimtumo fondui sudaryti, panaudotos ne įstatymuose nustatytiems aktyvios darbo rinkos politikos priemonių finansavimo tikslams, o Lietuvos darbo biržos nuosavo indėlio finansavimui vykdant ES projektą, netiesioginėms šio projekto išlaidoms apmokėti, projekto viešinimui ir apmokėti SODROS veiklos sąnaudų kompensacijas (1.7 poskyris);

- 4.2. Nesiimta pakankamų priemonių dėl operatyvaus apsikeitimo duomenimis apie nelegaliai dirbančius asmenis, todėl SODRA nepasinaudojo galimybe susigrąžinti visas šiems asmenims nepagrįstai išmokėtas nedarbo socialinio draudimo išmokas (1.9 poskyris);
- 4.3. 1,3 mln. Eur nedarbo socialinio draudimo išmokų nepagrįstai išmokėta asmenims, atleistiems iš darbo kitais, nei nustatyta, pagrindais – teisiškai reglamentuotos sąlygos, kurioms esant mokama ši išmoka, tačiau SODRA jas mokėjo ir kitiems, sąlygų netenkinantiems, asmenims (1 skyrius).

REKOMENDACIJOS

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

Dėl sklandesnio įstatymų pavestų funkcijų įgyvendinimo ateityje SADM, atsakinga už socialinį draudimą ir jo strateginių krypčių koordinavimą, teisės aktų projektų socialinio draudimo politikos srityje rengimą, turėtų:

- Užtikrinti pavaldžių institucijų procesų koordinavimą:
 - kad nedarbo socialinio draudimo išmokų kompensavimo reikalavimai kitų valstybių institucijoms būtų pateikti teisės aktų nustatytais terminais (3.4 išvada);
 - kad SODRA operatyviai gautų duomenis apie bedarbių nelegalaus darbo nustatymo atvejus, siekiant įgyvendinti Nedarbo socialinio draudimo įstatyme ir Darbo kodekse įtvirtintas nuostatas dėl nelegaliai dirbantiems asmenims mokamų nedarbo draudimo išmokų mokėjimo nutraukimo, šių asmenų pareigos grąžinti SODROS jiems išmokėtas nedarbo išmokas (4.2 išvada).
- Peržiūrėti asmenų, draudžiamų VB lėšomis, reglamentavimą: inicijuoti nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokų dydžio diferenciaciją draudžiant profesiniam mokymui ar profesinei reabilitacijai siūstus asmenis; nustatyti tikslesnį ir aiškesnį valstybės lėšomis draudžiamų dvasininkų ir vienuolių ryšio su Lietuvos Respublika apibūdinimą, kad būtų išvengta socialiniu draudimu kitoje valstybėje draudžiamų asmenų draudimo Lietuvos valstybės biudžeto lėšomis (1.3 išvada).
- Užtikrinti, kad fondo lėšos, pervedamos Užimtumo fondui sudaryti, būtų naudojamos tiems tikslams, kuriems jos skirtos:
 - Užimtumo fondui pervestomis nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšomis finansuoti tik įstatymu aiškiai apibrėžtas aktyvios darbo rinkos politikos priemonės (4.1 išvada);
 - planuojant / rengiant kitų metų biudžetą iš SADM veiklai skiriamų valstybės biudžeto asignavimų suplanuoti Užimtumo fondo administravimo išlaidų kompensacijų sumas už nedarbo socialinio draudimo įmokų pervedimą, taip pat inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl einamaisiais metais nepanaudotų į Užimtumo fondą pervestų nedarbo socialinio draudimo lėšų grąžinimo į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą ir taip užtikrinti, kad fondo lėšos, pervestos Užimtumo fondui sudaryti, būtų naudojamos tik pagal paskirtį (4.1 išvada).

VSDF valdybai

- Kad fondui būtų kompensuotos visos patiriamos sąnaudos, vykdant įmokų surinkimą ir pervedimą į fondus ir administruojant VB lėšomis mokamas įmokas, užtikrinti aiškų ir teisingą fondo patiriamų sąnaudų kompensacijų dydžių apskaičiavimą (3.2 išvada).
- Kad būtų įgyvendinamos įstatymų nuostatos dėl nelegaliai dirbančių bedarbių pareigos grąžinti SODRAI jiems išmokėtas nedarbo draudimo išmokas, sukurti mechanizmą, kad fondo administravimo įstaigos iš nelegalaus darbo kontrolę vykdančių institucijų gautų visą informaciją apie nustatytus nelegalaus darbo atvejus (4.2 išvada).

Pažymime, kad daugelio rekomendacijų įgyvendinimas priklauso ne tik nuo SODROS ir ministerijos veiksmų ir siūlymų, bet ir nuo sutarimo Vyriausybėje formuojant bendrą valstybės politiką dėl valstybės skolos valdymo, socialinio draudimo sistemos ir kitų sričių, taip pat nuo Seimo priimamų sprendimų.

POKYČIAI AUDITO METU

Kad visi asmenys, kuriems išmokėtas nedarbo socialinio draudimo išmokas SODRAI turi kompensuoti kitos šalys, būtų identifikuoti ir reikalavimai dėl šių kompensacijų būtų pateikti laiku, fondo direktoriaus įsakymu patvirtintas Nedarbo socialinio draudimo išmokų kompensavimo ir eksporto tvarkos aprašas⁴. Jame numatyta ataskaitas formuoti ne kas pusmetį, kaip buvo iki šiol, bet kiekvieno mėnesio paskutinę darbo dieną. Taip pat buvo tobulinamas išmokų taikomosios sistemos nedarbo draudimo išmokų modulis. Manome, kad šie fondo valdybos veiksmai turėtų užtikrinti visų asmenų, kuriems išmokėtas nedarbo išmokas turi kompensuoti kitos šalys, identifikavimą ir reikalavimų dėl šių kompensacijų pateikimą laiku.

Auditoriams informavus fondo valdybą, kad programiniai sistemos pakeitimai neužtikrino teisingo įstatymo nuostatų taikymo, dėl kurių dalis dvasininkų VB lėšomis pagrindinei pensijos daliai drausti neteisėtai, fondo valdybos atsakingi asmenys ėmėsi veiksmų (programinės įrangos keitimo, testavimo darbai) ir neatitikimai buvo pašalinti 2016 m. kovo mėnesį.

Aukščiausiajai audito institucijai nustačius⁵ nepagrįstą nedarbo socialinio draudimo išmokų mokėjimą asmenims, kurie buvo atleisti iš darbo Nedarbo socialinio draudimo įstatyme ir jį įgyvendinančiuose Vyriausybės nutarimu patvirtintuose Nedarbo socialinio draudimo išmokų nuostatuose nenurodytais atleidimo pagrindais, nes šiame įstatyme nustatyta atleidimo iš darbo dėl nuo darbuotojo nepriklausančių aplinkybių klasifikacija nėra teisiškai pagrįsta ir neaiški, Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Nedarbo socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymą⁶, kuriame panaikinamos atleidimo iš darbo pagrindų išimtys.

Fondo valdyba, paraginta valstybinių auditorių, informavo SADM⁷ apie 2,7 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų trūkstamą poreikį sumažintų pensijų kompensacijoms mokėti, kurias fondas nepagrįstai išmokėjo VSDF biudžeto lėšomis. Ministerija šį trūkumą padengti planuoja 2016 m.

⁴ Patvirtinta VSDF valdybos direktoriaus 2015-12-11 įsakymu Nr. V-618.

⁵ VSDF valstybinio finansinio (teisėtumo) audito 2015-09-24 ataskaita Nr. FA-P-10-7-26-1, 1.2.1.1. skirsnis.

⁶ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 pakeitimo įstatymas, 2016-06-21 Nr. XII-2471.

⁷ VSDF valdybos 2016-03-22 raštas Nr. (4.175E) I-1709 Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

perskirsčiusi asignavimus tarp ministerijos vykdomų programų; jei to padaryti nepavyktų, šias lėšas suplanuos 2017 metams.

Finansų ministerija, atsižvelgdama į auditorių pateiktus pastebėjimus dėl fondo išlaidų skoliniam įsipareigojimams, informavo, kad numato:

- 2016 m. įvertinti galimybę perfinansuoti iš komercinių bankų paimtas fondo paskolas;
- 2017 m. suteikti fondui paskolas pinigų srautams subalansuoti, fondui neprisiimant skolinių įsipareigojimų iš komercinių bankų;
- rengiant 2018 m. valstybės biudžetą svarstyti galimybę iki 2020 m. mažinti fondo mokamų palūkanų sumas už iš Finansų ministerijos paimtas paskolas.

IŽANGA

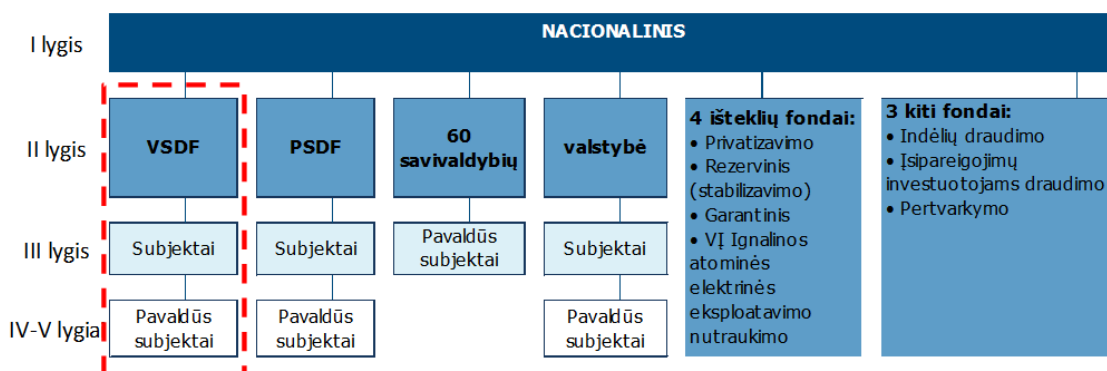
Audito tikslas – įvertinti 2015 metų konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių duomenis ir pareikšti nepriklausomas nuomones; taip pat įvertinti fondo lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumą.

Audituojamas subjektas – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (viešojo sektoriaus subjektas – Valstybinio socialinio draudimo fondas).

Fondo biudžetas kasmet tvirtinamas rodiklių patvirtinimo įstatymu. Fondą administruoja Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, fondo valdybos teritoriniai skyriai ir kitos fondo valdybos įstaigos. Fondo valdymo sistemoje dalyvauja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, koordinuojanti socialinį draudimą ir jo strategines kryptis, rengianti teisės aktų projektus socialinio draudimo politikos srityje, kontroliuojanti fondo valdybos veiklą, vykdanči kitas šios srities funkcijas, ir fondo taryba, nagrinėjanti ir priimanči sprendimus socialinio draudimo politikos įgyvendinimo klausimais.

Remiantis Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymu⁸, Valstybinio socialinio draudimo fondas yra išteklių fondas, laikomas atskiru viešojo sektoriaus subjektu.

1 pav. Fondas nacionalinio finansinių ataskaitų rinkinio sudėtyje

Šaltinis – AAI

Fondo buhalterinę apskaitą tvarko ir konsoliduotųjų ataskaitų rinkinius rengia fondo valdyba.

Valstybinio audito ataskaitoje pateikiami audito metu atlikti ir nustatyti dalykai, o nepriklausoma nuomonė dėl 2015 metų konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio duomenų pareiškia valstybinio audito išvadoje.

⁸ Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 2007-06-26 Nr. X-1212, 2 str. 19 d., 2 str. 22 d. 11 p.

AUDITO APIMTIS IR METODAI

Finansinis (teisėtumo) auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus⁹, Tarptautinius audito standartus¹⁰ ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹¹, siekiant gauti pakankamą užtikrinimą, kad (konsoliduotosiose) finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose nėra reikšmingų iškreipimų, o valstybės lėšos ir turtas valdomi, naudojami ir disponuojama jais teisėtai. Visiškas užtikrinimas neįmanomas dėl įgimtų audito apribojimų ir to fakto, kad netikrinome visų (100 proc.) ūkinių operacijų, ūkinių įvykių ir sudarytų sandorių. Audito metu buvo atlikta išsami rizikos analizė, apskaitos ir vidaus kontrolės sistemų tyrimas. Audito procedūros buvo atliktos svarbiausiose audito srityse, atrinkus audito pavyzdžius, kurie geriausiai reprezentavo visumą.

Audito metu vertinome Valstybinio socialinio draudimo fondo 2015 metų konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių duomenis, fondo lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumą.

Valstybinio socialinio draudimo fondo 2015 metų konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkiniai sudaryti fondo valdybos ir 12-os jai pavaldžių biudžetinių įstaigų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų pagrindu.

Dėl konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinio

Konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinį sudarė finansinės būklės, veiklos rezultatų, pinigų srautų ir grynojo turto pokyčių ataskaitos bei finansinių ataskaitų aiškinamasis raštas, parengti pagal 2015 m. gruodžio 31 d. duomenis.

Finansinės būklės ataskaitoje 2015 m. pradžioje turto ir atitinkamai finansavimo sumų, įsipareigojimų ir grynojo turto likutis buvo iš viso 561 184,2 tūkst. Eur, pabaigoje – 701 750,4 tūkst. Eur.

Dėl konsoliduotųjų biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio

2015 m. biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinį sudarė konsoliduotoji fondo biudžeto pajamų ir išlaidų ataskaita, konsoliduotoji 2015 m. pinigų įplaukų ir išlaidų ataskaita, biudžeto vykdymo aiškinamasis raštas, parengti pagal 2015 m. gruodžio 31 d. duomenis.

Dėl lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo

Vertinome 2015 metų fondo lėšų ir turto valdymo, naudojimo, disponavimo jais teisėtumą ir jų naudojimą įstatymų nustatytiems tikslams. Remdamiesi rizikos analize ir įvertinę veiksnius, turinčius įtakos tam tikroms audito sritims, audito procedūras atlikome:

išlaidų srityje, vertindami:

- socialinio draudimo išmokų mokėjimą;
- Užimtumo fondui pervedamų nedarbo socialinio draudimo lėšų panaudojimą;
- administravimo įstaigų veiklai vykdyti skirtų lėšų naudojimą;
- skolinių įsipareigojimų vykdymą.

pajamų srityje, vertindami:

- kaip laikomasi teisės aktų draudžiant dvasininkus ir vienuolius pagrindinei pensijos daliai;

⁹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

¹⁰ Tarptautinės buhalterijų federacijos Tarptautinių audito ir užtikrinimo standartų valdybos išleisti Tarptautiniai audito standartai (Lietuvos audito rūmų išversti į lietuvių kalbą, <http://lar.lt/www/new/page.php?326>).

¹¹ Finansinio audito (1000–1810 TAAIS) ir atitikties audito (4000, 4200 TAAIS) standartai (<http://www.vkontrolė.lt/page.aspx?id=350>).

- asmenų draudimo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu teisinį reglamentavimą ir jo taikymą;
- pensijų kompensacijų mokėjimo finansavimo šaltinių panaudojimą;
- veiklos sąnaudų vykdant kitą fondui pavestą veiklą kompensavimo dydžių nustatymą;
- pašalpų, pensijų ir kitų išmokų išieškojimo atgręžtinio reikalavimo teise realizavimą fondo administravimo įstaigose.

turto srityje, vertindami:

- turto nuomos, panaudos, perdavimo kitiems subjektams teisėtumą;
- inventorizacijos atlikimą.

Vertindami, kaip laikomasi teisės aktų ar kitų dokumentų reikalavimų, atsižvelgėme į šių reikalavimų nesilaikymo priežastis ir įvertinome galimas teisės aktų nesilaikymo pasekmes.

Teisės aktai, kuriais vadovaujantis atliktos fondo lėšų ir turto valdymo, naudojimo, disponavimo jais teisėtumo vertinimo procedūros, pateikti ataskaitos 1 priede.

AUDITO REZULTATAI

1. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO BIUDŽETAS: PAJAMOS IR IŠLAIDOS

Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamų planas 2015 metais įvykdytas 101,4 proc.: surinkta 3 285,7 mln. Eur, t. y. 46,2 mln. Eur pajamų daugiau, nei planuota.

Palyginti su 2014 m., fondo biudžeto pajamos išaugo 7,4 procento. Tai lėmė 5,9 proc. didesnės apdraustųjų vidutinės mėnesinės pajamos, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos.

Fondo biudžeto išlaidos 2015 metais sudarė 3 422,5 mln. Eur. Fondo biudžeto išlaidų planas įvykdytas 100,8 proc. – išlaidos 27,9 mln. Eur didesnės nei planuotos.

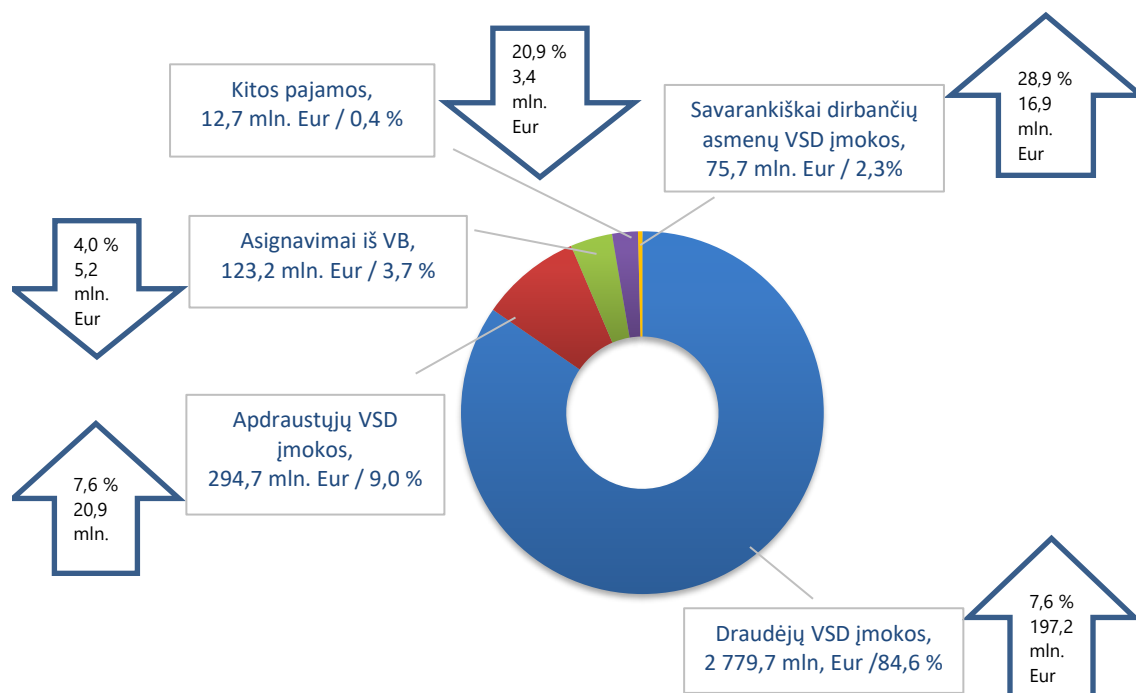
Palyginti su 2014 m., biudžeto išlaidos 2015 m. išaugo 1,5 proc., arba 50,9 mln. Eur. Tai lėmė padidėjusi vidutinė senatvės pensija, turint būtinąjį stažą (2,0 proc.), didesnės ligos ir motinystės socialinio draudimo išlaidos (23,6 proc.).

Palyginti su faktiniais 2014 metų ir planuotais 2015 metų fondo biudžeto rodikliais, faktinės pajamos 2015 m. augo sparčiau nei didėjo faktinės išlaidos, tai turėjo teigiamos įtakos fondo biudžeto deficitui: 2015 m. jis buvo 11,8 proc. mažesnis, nei planuota, ir 56,2 proc. mažesnis nei 2014 m. faktinis ir sudarė 136,8 mln. Eur.

Įvertinę VSDF biudžeto vykdymą, pateikiame fondo pajamų ir išlaidų kitimo 2015 metais tendencijas, informaciją apie ankstesniais metais Aukščiausiosios audito institucijos pateiktus pastebėjimus, dėl jų teiktas, bet iki šiol neįgyvendintas rekomendacijas bei audituojamu laikotarpiu pateiktus pastebėjimus dėl fondo pajamų ir išlaidų.

Fondo biudžeto pajamų planas 2015 m. įvykdytas 101,4 proc. – surinkta 3 285,7 mln. Eur pajamų. Detalus pajamų plano vykdymas ir kitimo tendencijos 2014–2015 m. pateikti ataskaitos 2 priede.

Palyginti su 2014 m. pajamomis, 2015 m. pajamos padidėjo 226,5 mln. Eur, arba 7,4 proc. Pirmame paveiksle pateikiame fondo pajamų struktūrą ir pajamų straipsnių pokytį palyginti su 2014 m.

2 pav. VSDF 2015 m. pajamų struktūra ir pokytis palyginti su 2014 m.

Šaltinis – VSDF 2015 m. biudžeto vykdymo ataskaita

Didžiausią teigiamą įtaką 2015 m. fondo pajamoms turėjo draudėjų ir apdraustųjų valstybinio socialinio draudimo įmokos, kurių augimas labiausiai lėmė bendrą fondo biudžeto pajamų didėjimą. Šių įmokų augimui įtakos turėjo 5,9 proc. didesnės, palyginti su 2014 m., apdraustųjų vidutinės mėnesinės pajamos, nuo kurių skaičiuojamos VSD įmokos. Didesnės 2015 m. vidutinės mėnesinės pajamos iš dalies lėmė 2015 m. iki 325 Eur padidinta MMA.

Neigiamą įtaką 2015 m. fondo pajamoms turėjo mažesni asignavimai iš VB, daugiausia skirti senatvės ir valstybinių pensijų, sumažintų dėl draudžiamųjų pajamų turėjimo, kompensacijoms 2016–2018 m. mokėti¹² ir kitos pajamos.

Kitų pajamų, kurias sudaro valstybinio savanoriškojo socialinio draudimo įmokos, delspinigiai, palūkanos baudos, veiklos pajamos ir kt., sumažėjimui didžiausią įtaką turėjo:

- Valstybinio savanoriškojo socialinio draudimo įmokos**, kurių sumažėjimui (69 proc., arba 0,7 mln. Eur) įtakos turėjo 2014-09-01 Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimo įstatymu¹³ įtvirtinta nuostata, kad su asmenimis, kuriems paskirta valstybinė socialinio draudimo senatvės pensija, turint būtinąjį valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, valstybinio savanoriškojo socialinio draudimo sutartys nesudaromos.
- Delspinigių, palūkanų ir baudų pajamos** sumažėjo 0,1 mln. Eur, arba 7,6 proc. Reikia pažymėti, kad 2015 m., kaip ir ankstesniais metais, draudėjai buvo atleidžiami nuo apskaičiuotų delspinigių mokėjimo įstatymo nenustatytu pagrindu. Pažymime, kad Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 pakeitimo įstatymu (2016-06-29 Nr. XII-2508) suderintos Valstybinio socialinio draudimo įstatymo ir VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių nuostatos, reglamentuojančios atleidimo nuo delspinigių atvejus.

¹² Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir valstybinių pensijų, sumažintų dėl draudžiamųjų pajamų turėjimo, kompensavimo įstatymas, 2015-06-30 Nr. XII-1923.

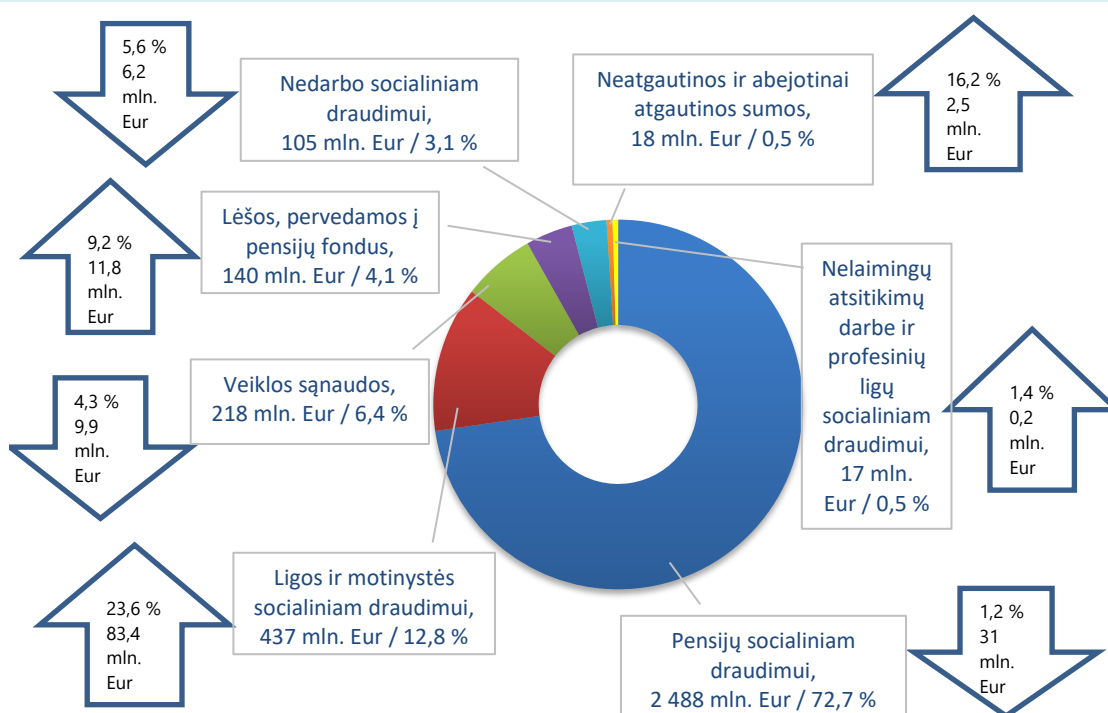
¹³ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2014-05-15 Nr. XII-901.

3. **Veiklos pajamos ir iš įtraukto į fondo apskaitą turto gaunamos pajamos**, kurių sumažėjimą (18,6 proc., arba 2,5 mln. Eur) lėmė 2015 m. pakeistas VSD išmokų permokų apskaitos principas ir sumažinti administravimo sąnaudų kompensavimo dydžiai (už lėšų pervedimą į fondus, už išmokas, mokamas VB lėšomis).

Fondo biudžeto išlaidos 2015 m. sudarė 3 422,5 mln. Eur, t. y. 0,8 proc. daugiau, nei planuota 2015 m. fondo rodiklių įstatyme. Išlaidų plano vykdymas ir kitimo tendencijos 2014–2015 m. pateikti ataskaitos 3 priede.

Palyginti su 2014 m. išlaidomis, **2015 m. fondo išlaidos padidėjo** 50,9 mln. Eur, arba 1,5 proc. Antrajame paveiksle žr. fondo išlaidų struktūrą ir išlaidų straipsnių pokytį, palyginti su 2014 m.

3 pav. VSDF 2015 metų išlaidų struktūra ir pokytis, palyginti su 2014 m.

Šaltinis – VSDF 2015 m. biudžeto vykdymo ataskaita

Didžiausią teigiamą įtaką 2015 m. fondo išlaidoms turėjo sumažėjusios, palyginti su 2014 m., **išlaidos pensijų socialiniam draudimui**. Tačiau 2015 m. priskaičiuota pensijų socialinio draudimo išlaidų suma 1,9 proc., arba 46,7 mln. Eur didesnė, nei planuota. Tam įtakos turėjo priimtas sprendimas¹⁴ išmokėti senatvės ir valstybinių pensijų, sumažintų dėl draudžiamųjų pajamų turėjimo, kompensacines sumas – 2015 m. į fondo išlaidas įtraukta 120,6 mln. Eur kompensavimo suma. Šias išlaidas taip pat padidino fondo biudžeto lėšomis išmokėtos senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų, sumažintų 2010–2011 m., kompensacijos.

Senatvės pensijų gavėjų skaičius, palyginti su 2014 m., išliko nepadidėjęs ir sudarė 595,3 tūkst., kitų rūšių pensijų gavėjų skaičius 2015 m. mažėjo nuo 1,5 iki 11,3 proc. pagal pensijų rūšis, tačiau mirusių asmenų, kurių artimiesiems išmokėtos išmokos, skaičius padidėjo 14,2 proc. – iki 50 102. Senatvės

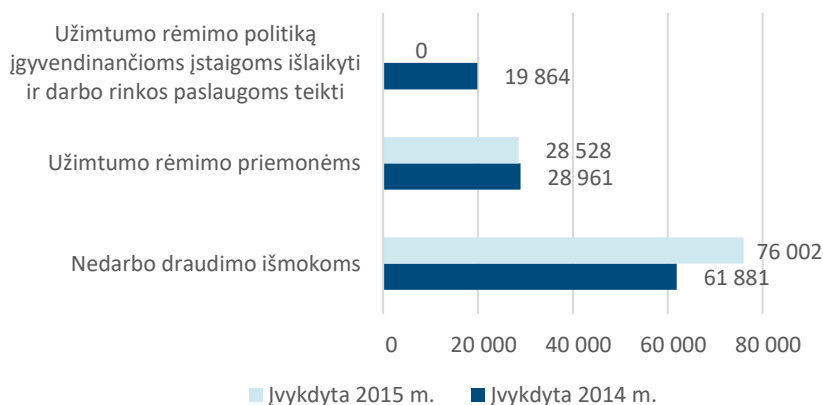
¹⁴ Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų ir valstybinių pensijų, sumažintų dėl draudžiamųjų pajamų turėjimo, kompensavimo įstatymas, 2015-06-30 Nr. XII-1923.

pensijų sąnaudos 2015 m. sudarė 1 756,0 mln. Eur, t. y. 18,0 mln. Eur, arba 1,2 proc. daugiau nei 2014 m., nes vidutinė senatvės pensija 2015 m., palyginti su 2014 m., padidėjo 4,14 Eur iki 244,46 Eur.

Teigiamą įtaką fondo išlaidoms turėjo nuo 0,375 iki 0,1 proc. sumažintas mokestis bankui nuo pervedamos sumos išmokų mokėjimui, ir palūkanų sąnaudų mažėjimas, o tai lėmė mažesnes **veiklos sąnaudas**.

2015 m. mažėjo ir **nedarbo socialinio draudimo išlaidos**, kurių struktūra, palyginti su 2014 m., pateikta 3 paveiksle. Jų mažėjimą lėmė priimtas sprendimas nuo 2015-01-01 nedarbo socialinio draudimo lėšomis nefinansuoti užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių įstaigų išlaikymo. Taip pat įtakos turėjo nuo 2015-01-01 nustojęs galioti per krizę įvestas nedarbo draudimo išmokų dydžio sumažinimas. Pažymime, kad 2015 metais nedarbo socialinio draudimo išmokos buvo mokėtos nepagrįstai – **1,3 mln. Eur** šių išmokų išmokėta asmenims, kurie buvo atleisti iš darbo Nedarbo socialinio draudimo įstatyme ir jį įgyvendinančiuose Vyriausybės nutarimu patvirtintuose Nedarbo socialinio draudimo išmokų nuostatuose nenurodytais atleidimo pagrindais. Įgyvendindamas mūsų rekomendaciją¹⁵, Seimas 2016 m. birželio 21 d. priėmė Nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 pakeitimo įstatymą Nr. XII-2471: neaiškumą išsprendė panaikindamas išimtis dėl atleidimo iš darbo pagrindų. Dabar teisė į nedarbo draudimo išmoką priklauso tik nuo nedarbo draudimo stažo, įgyto iki įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje (įstatymu reikalaujama būti įgijus 12 nedarbo draudimo stažo mėnesių per paskutinius 24 mėnesius).

4 pav. Nedarbo socialinio draudimo išlaidų struktūra, palyginti su 2014 m., tūkst. Eur

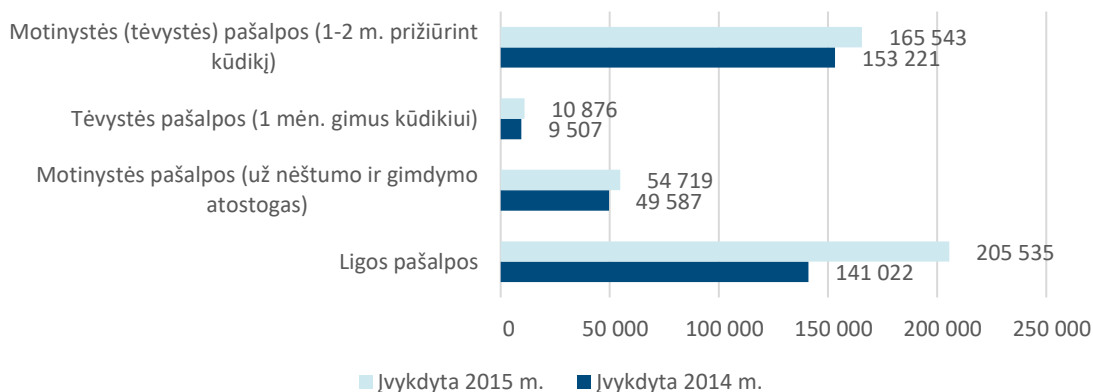

Šaltinis – VSDF biudžeto vykdymo ataskaitos

Didžiausią neigiamą įtaką 2015 m. fondo išlaidoms turėjo padidėjusios **ligos ir motinystės socialinio draudimo išlaidos** (žr. 4 pav.). Ligos pašalpų didėjimą lėmė apmokėtų ligos dienų skaičiaus didėjimas, nuo 2015-01-01 už trečią–septintą nedarbingumo dienas ligos pašalpos dydžio padidinimas iki 80 proc. pašalpos gavėjo darbo užmokesčio¹⁶. Motinystės socialinio draudimo išlaidų didėjimą lėmė motinystės ir motinystės (tėvystės) pašalpų gavėjų skaičiaus ir vidutinės mėnesio pašalpos dydžio didėjimas.

¹⁵ VSDF valstybinio finansinio (teisėtumo) audito 2015-09-24 ataskaita Nr. FA-P-10-7-26-1, 2 rekomendacija.

¹⁶ Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 14 str. pakeitimo įstatymas, 2014-11-13 Nr. XII-1329.

5 pav. Ligos ir motinystės išlaidų struktūra, palyginti su 2014 m., tūkst. Eur

Šaltinis – VSDF biudžeto vykdymo ataskaitos

Fondo išlaidų augimą nemaža dalimi lėmė ir **į pensijų kaupiamuosius fondus pervedamos lėšos** dėl 4,3 proc. padidėjusio pensijų kaupimo dalyvių skaičius ir 4,7 proc. padidėjusių pensijų kaupime dalyvaujančių dirbančiųjų vidutinių mėnesio pajamų, nuo kurių skaičiuojamos VSD įmokos.

Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išlaidos 2015 m. padidėjo 1,6 proc., palyginti su 2014 m., ir sudarė 16,8 mln. Eur. Pažymime, kad tik 2016 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo NR. VIII-1509 pakeitimo įstatymu Nr. XII-2472 visiškai įgyvendinta 2013 metais Aukščiausiosios audito institucijos SADM teikta rekomendacija¹⁷ – nustatyta, kad netekto darbingumo periodinė kompensacija bus mokama atsižvelgiant į netekto darbingumo socialinio draudimo pensijos mokėjimą ir jos dydį. Laiku priėmus pakeitimus, šios išlaidos galėjo būti mažesnės.

Toliau ataskaitoje pateikiame tam tikrų fondo pajamų ir išlaidų bei jų reglamentavimo vertinimus.

1.1. Neįvertinus teisės aktų pakeitimų, dvasininkai pagrindinei pensijos daliai drausti neteisėtai

Fondo valdyba neužtikrino, kad tiekėjo, kuriam už darbus sumokėta 4,2 tūkst. Eur fondo biudžeto lėšų, atlikti socialinio draudimo įmokų apskaitos taikomosios sistemos programiniai pakeitimai leistų tinkamai ir laiku įgyvendinti įstatymo pakeitimus, todėl 13,9 tūkst. Eur VB lėšų dvasininkų draudimui pagrindinei pensijos daliai panaudota neteisėtai.

Dėl to, kad nėra aiškaus teisinio reglamentavimo dėl VB lėšomis draudžiamų dvasininkų ir vienuolių, kyla rizika neracionaliai panaudoti VB lėšas, nes tradicinėms ir kitoms valstybės pripažintoms religinėms bendruomenėms ir bendrijoms netaikoma numatyta atsakomybė už ne laiku ar netiksliai pateikiamus duomenis, taip pat nenustatytas VB lėšomis draudžiamų dvasininkų ir vienuolių ryšys su Lietuvos Respublika.

2015 metais 1 130 dvasininkų ir vienuolių draudimui buvo panaudota 575,2 tūkst. Eur VB lėšų. Nuo 2015-01-01 Valstybinio socialinio draudimo įstatymo pakeitimais¹⁸ buvo sumažintas valstybės lėšomis draudžiamų dvasininkų ir vienuolių skaičius, nes pagrindinei socialinio draudimo pensijos daliai šie asmenys nuo minėtos datos draudžiami valstybės lėšomis tik tuo atveju, kai jie

¹⁷ VSDF valstybinio finansinio (teisėtumo) audito 2013-07-12 ataskaita Nr. FA-P-10-4-80.

¹⁸ Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 4, 5, 9, 29 ir 31 str. pakeitimo įstatymas, 2014-12-09 Nr. XII-1393.

neturi būtinojo senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažo, negauna valstybinės socialinio draudimo pensijos ir kai jų draudžiamųjų pajamų suma per kalendorinius metus yra mažesnė už atitinkamų metų 12 Vyriausybės patvirtintų minimaliųjų mėnesinių algų. Šiuos įstatymo pakeitimus fondo valdyba turėjo įgyvendinti iš paslaugas jai teikiančio tiekėjo užsakydama atitinkamus pakeitimus jos naudojamų informacinių sistemų programinėje įrangoje. Fondo valdyba turėjo užtikrinti, kad atitinkamos tradicinės ir kitos valstybės pripažintos religinės bendruomenės ir bendrijos patikslintų fondo valdybai teikiamus duomenis apie valstybės lėšomis draudžiamus dvasininkus ir vienuolius.

Siekdami įvertinti, kaip fondo valdyba įgyvendino įstatymo nuostatas, valstybinio audito metu nustatėme ir fondo valdybą nedelsiant informavome¹⁹, kad 13,9 tūkst. Eur VB lėšų 2015 metais panaudota neteisėtai – pažeidžiant Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 5 str. 3 d. Mūsų vertinimu taip atsitiko dėl to, kad fondo valdybos informacinių sistemų programinėje įrangoje nebuvo tinkamai ir laiku atlikti reikiami pakeitimai, leidžiantys nustatyti dvasininkus ir vienuolius, kurie nuo 2015-01-01 nebeturėjo būti draudžiami valstybės lėšomis:

- 21 asmuo, turintis būtinąjį senatvės pensijai valstybinio socialinio pensijų draudimo stažą, buvo draudžiamas VB lėšomis pensijų socialiniu draudimu pagrindinei pensijos daliai gauti. Šiems asmenims drausti 2015 m. panaudota 10 693 Eur VB lėšų;
- 1 asmuo 2015 metais gavo valstybinę socialinio draudimo pensiją, t. y. našlaičių pensiją, ir tuo pačiu metu buvo draudžiamas VB lėšomis pensijų socialiniu draudimu pagrindinei pensijos daliai gauti. Jo draudimui 2015 m. panaudota 639 Eur;
- 4 asmenys per kalendorinius 2015 m. draudžiamųjų pajamų turėjo ne mažiau nei šių metų 12 MMA dydis – 3 750 Eur; jiems drausti 2015 m. panaudota 2 556 Eur VB lėšų.

Nustačius minėtus dalykus, fondo valdyba atliko atitinkamas korekcijas ir tik 2016 m. kovo mėn. ištaisė pastebėtas klaidas – skaičiuojant lėšų poreikį už vasario mėnesį kartu perskaičiuotas lėšų poreikio pokytis už visus 2015 metus. Tai rodo, kad fondo valdyba dėjo nepakankamai pastangų siekdama operatyviai įgyvendinti įstatymo nuostatas, nes procesas užtruko ilgiau nei vienerius metus po šių nuostatų įsigaliojimo.

Neteisėtas dvasininkų ir vienuolių draudimas valstybės lėšomis taip pat lemtas pavėluotai tradicinių ir kitų valstybės pripažintų religinių bendruomenių ir bendrijų teikiamais pranešimais apie socialinio draudimo pabaigą. Valstybinio audito metu fondo valdybai ir ministerijai nurodėme²⁰, kad duomenis apie valstybės lėšomis draustinus dvasininkus ir vienuolius fondo valdybai teikiančios tradicinės ir kitos valstybės pripažintos religinės bendruomenės ir bendrijos įstatymu nėra aiškiai priskirtos draudėjams, kuriems už pavėluotą pateikimą ar nepateikimą yra taikomos administracinės sankcijos. Ministerija nurodė²¹, kad minėtus duomenis apie draudžiamus dvasininkus ir vienuolius teikiančioms bendruomenėms už netinkamą duomenų teikimą administracinė atsakomybė galima, tačiau prieš jos taikymą šios bendruomenės turi būti įspėtos apie nustatytus pažeidimus.

¹⁹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2016-04-14 raštas Nr. S-(10-4347)-695 VSDF valdybai.

²⁰ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2016-04-15 raštas Nr. S-(10-4347)-696 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

²¹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2016-04-29 raštas Nr. (23.4-21) SD-2797.

Audito metu siūlėme²²

Fondo valdybai:

- atitinkamiems fondo padaliniais ir jų darbuotojams priskirti dvasininkų ir vienuolių draudimo VB lėšomis kontrolės procedūrų vykdymą, siekiant, kad ateityje dvasininkų draudimui skirtų VB lėšų kontrolė būtų užtikrinta;
- siekiant sustiprinti pagal vykdomas sutartis gaunamų paslaugų kontrolę, išsiaiškinti aplinkybes, kodėl fondo valdybos informacinių sistemų programinės įrangos pakeitimai nebuvo tinkamai ir laiku atlikti.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai rekomendavome imtis priemonių, kad būtų sureguliuotos Apdraustųjų valstybiniu socialiniu draudimu ir valstybinio socialinio draudimo išmokų gavėjų registro²³ nuostatos, reglamentuojančios vienuolių socialinį draudimą VB lėšomis, atsižvelgiant į šių asmenų draudimo reglamentavimą Valstybinio socialinio draudimo įstatyme.

Analizuodami valstybės lėšomis pensijos pagrindinei daliai 2015 metais draustų dvasininkų sąrašą pastebėjome, kad šiomis lėšomis draudžiama nemaža dalis dvasininkų ar vienuolių, kurie galimai yra tam tikram laikui atvykę į Lietuvą užsienio piliečiai. Taip pat nustatėme, kad VB lėšomis draudžiamas dvasininkas, kuris šiuo metu gyvena ir tarnauja užsienyje ir 2015 metais buvo draustas VB lėšomis, nors yra deklaravęs išvykimą iš Lietuvos į Lenkiją nuo 2014 m. spalio 14 d.

Draudimo valstybės lėšomis tvarkos aprašas²⁴ nustato, kad draudimas valstybės lėšomis nevykdomas laikotarpiu, kai asmuo draudžiamas socialiniu draudimu kitoje valstybėje. Asmuo privalo nedelsdamas pranešti fondą administruojančiai įstaigai apie socialinį draudimą kitoje valstybėje.

Teisės aktais nėra reglamentuota aiški valstybės lėšomis draudžiamo dvasininko ar vienuolio ryšio su Lietuva samprata, tad neaišku, ar pagrįstai draudžiami tradicinių ir kitos valstybės pripažintų religinių bendruomenių ir bendrijų teikiamuose pranešimuose nurodyti tiek atvykę į Lietuvą galimai įvairių šalių pilietybę turintys, tiek išvykę iš Lietuvos ir galimai draudžiami kitoje valstybėje dvasininkai ir vienuoliai. Fondo administravimo įstaigos, nors ir valdo Gyventojų registro duomenis bei turi informaciją apie deklaruotą išvykimą iš Lietuvos, neturi teisinio pagrindo religinės bendruomenės nurodyto tokio dvasininko nedrausti pensijos pagrindinei daliai. Tai suponuoja situaciją, kad asmuo tuo pačiu laikotarpiu socialiniu draudimu gali būti draudžiamas Lietuvoje ir užsienio šalyje, kurioje gyvena. Kreipėmės²⁵ dėl nuomonės pateikimo į SADM, kuri nurodė, kad dvasininkai, deklaravę išvykimą iš Lietuvos, neturėtų būti draudžiami VB lėšomis.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai rekomenduojame inicijuoti tikslesnį ir aiškesnį valstybės lėšomis draudžiamų dvasininkų ir vienuolių ryšio su Lietuvos Respublika apibūdinimą teisės aktuose, kad būtų išvengta socialiniu draudimu kitoje valstybėje draudžiamų asmenų draudimo Lietuvos valstybės biudžeto lėšomis.

²² 2016-04-14 raštas Nr. S-(10-4347)-695 VSDF valdybai; 2016-04-15 raštas Nr. S-(10-4347)-696 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

²³ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-04-25 nutarimu Nr. 435.

²⁴ Patvirtintas VSDF valdybos direktoriaus 2011-07-05 įsakymu Nr. V-269.

²⁵ 2016-04-15 raštas Nr. S-(10-4347)-696 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

1.2. Taupant valstybės biudžeto lėšas, fondas prisiima didesnę riziką dėl galimai didesnių fondo išlaidų, mokant įstatymo nustatytas nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų išmokas

Nesant pagrindo, Vyriausybė nustatė mažiausią nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo tarifą VB lėšomis draudžiant savanorišką praktiką atliekančius ir profesiniam mokymui ar profesinei reabilitacijai siūstus asmenis.

Taip taupant VB lėšas fondas prisiima didesnę riziką dėl galimai didesnių fondo išlaidų, mokant įstatymo nustatytas nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų išmokas.

Užimtumo rėmimo įstatymu²⁶ nustatyta, kad savanorišką praktiką atliekantys asmenys draudžiami nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu valstybės lėšomis Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų įstatyme²⁷ yra numatyta draudėjų nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokų diferencijavimas pagal rizikingumą, t. y. draudėjo įmonėje taikomą darbuotojų saugos ir sveikatos būklę. Draudėjai, kurių įmonėse kompetentingos institucijos nustato blogesnius darbuotojų saugos ir sveikatos rodiklius, priskiriami rizikingesnėms grupėms ir moka didesnes nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokas. 2015 metams VSDF biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymu patvirtintos I, II, III ir IV draudėjų grupės, kurių tarifo dydis svyruoja nuo 0,18 proc. pirmai, mažiausiai rizikingai, draudėjų grupei iki 1,8 proc. ketvirtai, labiausiai rizikingų draudėjų, kurių įmonėje nustatyta blogiausia darbuotojų saugos ir sveikatos būklė, grupei.

Nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu privalomai draudžiami profesinių mokyklų mokiniai, aukštųjų mokyklų studentai ir asmenys, teritorinių darbo biržų siūsti profesiniam mokymui ar profesinei reabilitacijai – jų profesinės veiklos praktikos įstaigoje ar įmonėje laikui; asmenys, kurie mokosi pataisos pareigūnų švietimo įstaigoje pagal profesinio mokymo programas (kursantai) – jų mokymo ir pratybų laikui; asmenys, atliekantys savanorišką praktiką Užimtumo rėmimo įstatymo nustatyta tvarka – savanoriškos praktikos sutarties galiojimo laikotarpiu²⁸.

Ši asmenų grupė nelaimingų atsitikimų darbe socialiniu draudimu draudžiama VB lėšomis, skaičiuojant nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo įmokas nuo Vyriausybės patvirtintos MMA, taikant mažiausią I grupės nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokų tarifą²⁹, neatsižvelgiant į tai, kurios rizikos grupės draudėjo įmonėje tokia praktika ar mokymas atliekami. Valstybinio audito metu nustatėme, kad 2015-12-31 dieną valstybės lėšomis nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu buvo draudžiama 2 916 siūstų profesiniam mokymui ar profesinei reabilitacijai savanorišką praktiką atliekančių asmenų, kurių 8,6 proc. mokėsi ar atliko praktiką II ir III tarifo grupei priskirtose įmonėse. Tai suponuoja situaciją, kad nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų draudimo įmokos už aukštesnei rizikos grupei priskirtoje įmonėje dirbančius asmenis mokamos skirtingos – draudėjai už savo darbuotojus fondui moka didesnes šios rūšies socialinio draudimo įmokas, nei atitinkamos ministerijos už toje pačioje įmonėje praktiką ar profesinį mokymą atliekančius asmenis.

²⁶ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15 Nr. X-694, 34¹ str. 4 d.

²⁷ Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas, 1999-12-23 Nr. VIII-1509, 29 str.

²⁸ Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas, 1999-12-23 Nr. VIII-1509, su vėlesniais pakeitimais, 4 str. 1 d. 3 p.; Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 1991-05-21 Nr. I-1336, su vėlesniais pakeitimais, 4 str. 6 d. 1 ir 4 p.

²⁹ Lietuvos Respublikos VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimu Nr. 647, 20.17 p.

Įstatymuose nėra nustatyta jokių sąlygų ar priemonių, dėl kurių atliekantiems praktiką ar profesinį mokymą asmenims didesnės rizikos grupėms priskirtų draudėjų įmonėse būtų sumažinta nelaimingų atsitikimų ar profesinių ligų rizika. Pažymime, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintos VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklės savo esme neatitinka įstatymo nuostatų, numatančių nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų draudimo įmokų dydžio priklausomybę nuo darbuotojų saugos ir sveikatos būklės konkrečioje įmonėje. Tai, kad pats draudėjas savo lėšomis tokių įmokų nemoka, kompetentingų institucijų nustatyto padidinto darbų saugos ir sveikatos rizikos lygio toje įmonėje praktiką ar profesinį mokymą atliekantiems asmenims nesumažina. Be to, taupant VB lėšas šioms įmokoms mokėti, SODRA prisiima didesnę riziką dėl galimai didesnių fondo išlaidų mokymus ar praktiką atliekantiems asmenims mokant įstatymo nustatytas nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų išmokas.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai rekomenduojame inicijuoti nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokų dydžio diferenciaciją:

- draudžiant profesinių mokyklų mokinius, aukštųjų mokyklų studentus;
- asmenis, teritorinių darbo biržų siūstus profesiniam mokymui ar profesinei reabilitacijai – jų profesinės veiklos praktikos įstaigoje ar įmonėje laikui;
- asmenis, kurie mokosi pataisos pareigūnų švietimo įstaigoje pagal profesinio mokymo programas (kursantai) – jų mokymo ir pratybų laikui;
- asmenis, atliekančius savanorišką praktiką Užimtumo rėmimo įstatymo nustatyta tvarka – savanoriškos praktikos sutarties galiojimo laikotarpiu.

1.3. Priėmus išlaidas didinančius sprendimus, fondui neskiriama valstybės biudžeto asignavimų

Įstatymai numato atvejus, kada Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui skiriami valstybės biudžeto asignavimai, tačiau šis fondo finansavimas iš VB nėra imperatyvus ir skirtinguose įstatymuose nevienodai reglamentuotas.

Fondo finansavimo VB lėšomis atvejai ir skiriamų VB asignavimų dydis įstatymais susietas su reikalavimu atsižvelgti į abstrakčiai apibūdintus ir objektyviai nepamatuojamus ir neįvertinamus valstybės ir fondo biudžetų finansinius rodiklius bei kitus kriterijus.

Jei VB lėšų būtų skirta visiems įstatymuose numatytiems tokio finansavimo tikslams, 2015 metais galėjo būti pasiektas nedeficitinis einamųjų metų biudžeto vykdymo rezultatas.

Asignavimai iš VB ir (ar) kitų valstybės piniginių išteklių yra vienas iš pagrindinių Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto pajamų šaltinių. Valstybės biudžeto asignavimai fondui gali būti skiriami įvairiems tikslams:

- **Kai dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų padidėja kurios nors socialinio draudimo rūšies išlaidos arba sumažėja pajamos, o socialinio draudimo įmokų tarifai šiai socialinio draudimo rūšiai nekeičiami arba keičiami nepakankamu dydžiu.**

Taip nustato Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 20 straipsnis, tačiau VSDF biudžeto sandaros įstatymo 4 straipsnyje nustatyta, kad, kai dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų padidėja fondo išlaidos arba sumažėja jo pajamos, o įmokų tarifai tam tikroms socialinio draudimo rūšims nekeičiami arba keičiami nepakankamai, asignavimai iš VB ir (ar) kitų valstybės piniginių išteklių fondo biudžetui skiriami atsižvelgiant į fondo finansinę padėtį, o sprendimą dėl šių

papildomų asignavimų priima Seimas, tvirtindamas fondo biudžetą atitinkamiems biudžetiniams metams.

Toks nevienodas to paties klausimo reglamentavimas skirtinguose įstatymuose nesuteikia aiškumo ne tik dėl jų tarpusavio nepakankamo suderinimo. Dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų sprendimų padidėjus fondo išlaidoms nėra aišku, pagal kokius objektyviai pamatuojamus kriterijus galima įvertinti fondo finansinę padėtį ir ją įvertinus priimti sprendimą dėl VB lėšų fondui skyrimo. Nesant tokių kriterijų fondo padėtis gali būti vertinama nevienareikšmiškai – atsižvelgiant į fondo metinius rezultatus fondo deficitas kasmet didėja, tačiau atsižvelgiant į einamuosius 2015 metų pajamų surinkimo rodiklius jie viršijo suplanuotus, todėl einamųjų metų deficitas mažesnis nei planuota. Taigi, sprendimas skirti VB lėšų minimam tikslui priklauso nuo subjektyvaus fondo finansinės padėties vertinimo ir tokiu subjektyviu vertinimu paremto Vyriausybės ir Seimo politinio sprendimo. Be to, nėra aišku ir tai, ką reikia laikyti Seimo ir Vyriausybės teisės aktais, dėl kurių padidėja kurios nors socialinio draudimo rūšies išlaidos. Tai visiškai aišku, kai kalbama apie padidėjusias išmokas, tačiau neaišku, ar šios nuostatos turėtų būti taikomos ir vykdant Konstitucinio Teismo sprendimus, Seimui priėmus sprendimus dėl pensijų ar fondo valdybos valstybės tarnautojų negauto darbo užmokesčio kompensavimo, ir ar reikia atsižvelgti į tai, kad, didinant vienas išlaidas, mažėja kitos. Taip pat nėra aišku, ar šios nuostatos turi būti taikomos dėl padidėjusių fondo išlaidų ligos išmokoms, kurios, palyginti su 2014 metais, padidėjo, tačiau iš esmės buvo atstatytos į ankstesnius iki 2009 m. gegužės 1 d. galiojusius išmokų dydžius.

2015 metų pavyzdžiai, kai nekeičiant įmokų tarifų dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų teisės aktų buvo prognozuojamas fondo išlaidų didėjimas

Išlaidų didėjimas buvo prognozuojamas 68,1 mln. Eur, tačiau šiems tikslams asignavimų iš valstybės biudžeto nebuvo skirta:

- 11,2 mln. Eur – dėl draudžiamųjų pajamų, taikomų pensijų apskaičiavimui, perskaičiavus į eurus, padidėjimo 0,05 Eur iki 431 Eur, dėl ko bazinė pensija padidėjo 0,74 Eur iki 105 Eur (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014-12-23 nutarimas Nr. 1474);
- 22,7 mln. Eur – dėl draudžiamųjų pajamų, taikomų pensijų apskaičiavimui, padidėjimo 3,0 Eur iki 434 Eur, dėl ko bazinė pensija padidėjo iki 108 Eur (Vyriausybės 2015-06-17 nutarimas Nr. 613);
- 33,3 mln. Eur – dėl ligos pašalpos dydžio nuo 3 iki 7 kalendorinės dienos padidinimo iki 80 proc. darbo užmokesčio (Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 14 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2014-11-13 Nr. XII-1329);
- 0,9 mln. Eur – dėl stažo reikalavimo mokslus baigusiems asmenims netaikymo (Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-110 8, 16, 181 ir 19 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2014-12-09 Nr. XII-1395).

■ **Išlaidoms, susijusioms su pensijų sistemos reforma, padengti.**

2015 metais išlaidos, kurias fondas pervedė pensijų kaupimo bendrovėms, sudarė 140,3 mln. Eur. Valstybės biudžetas fondui šiam tikslui lėšų neskyrė ir iš kitų valstybės piniginių išteklių fondui jos nebuvo kompensuotos. Tokių fondo išlaidų padengimą VB lėšomis numato Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 20 straipsnis, tačiau VSDF biudžeto sandaros įstatymo 4 straipsnyje nustatyta, kad fondo biudžeto pajamos iš VB, skirtos padengti šioms išlaidoms, planuojamos atsižvelgiant į Finansų ministerijos parengtą atitinkamų metų šalies ekonominės raidos scenarijų ir kitus

rodiklius³⁰. Sprendimą dėl šių papildomų asignavimų susijusioms su pensijų sistemos reforma išlaidoms padengti priima Seimas, tvirtindamas fondo biudžetą atitinkamiems biudžetiniams metams. Šiuo atveju nevienodas to paties klausimo reglamentavimas skirtinguose įstatymuose nesuteikia aiškumo ne tik dėl jų tarpusavio nepakankamo suderinimo. Nėra aišku, pagal kokius objektyvius kriterijus reikia atsižvelgti į minėtus rodiklius ir kaip, juos įvertinus, priimti objektyviai įvertinamą sprendimą dėl VB lėšų fondui skyrimo. Taigi sprendimas skirti VB lėšų minimam tikslui šiuo atveju taip pat priklauso nuo subjektyvaus valstybės biudžeto ir Valstybinio socialinio draudimo fondo finansinės padėties vertinimo ir tokiu subjektyviu vertinimu paremto Vyriausybės ir Seimo politinio sprendimo.

Kitame Pensijų sistemos reformos įstatyme numatytas pensijų sistemos reformos finansavimas ne valstybės biudžeto, bet ir iš Privatizavimo fondo lėšų, kurios gautos privatizavimo metu pardavus valstybės turtą. Pažymėtina, kad nepakeitus šio įstatymo nuostatų tokia fondo finansavimo galimybė valstybės turto privatizavimo metu gautų lėšų panaudojimą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimais nuo 2016 m. sausio 1 d. panaikinta³¹, taigi nuo 2016 metų įstatymai dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo finansavimo iš kitų valstybės piniginių išteklių fondų, įskaitant Privatizavimo fondą, tapo dar labiau nesuderinti ir neaiškūs.

- **Neišmokėtoms pensijoms kompensuoti pagal Valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų kompensavimo įstatymą 2014 m. gegužės 15 d. Nr. XII-886.** 2015 m. valstybinio socialinio draudimo rodiklių įstatymu Valstybinėms socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijoms kompensuoti iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto skirta 52,1 mln. Eur, papildomai SADM iš sutaupytų valstybės biudžeto asignavimų skyrė 11,2 mln., tačiau šiam tikslui trūkstamus 2,7 mln. Eur fondas panaudojo iš savo kitiems tikslams skirtų lėšų (pastebėjimai pateikiami ataskaitos 1.6 poskyryje).
- **Paskolų, paimtų siekiant vykdyti įsipareigojimus apdraustiesiems, palūkanų dengimui,** kaip numatyta VSDF biudžeto sandaros įstatymo 11 str., VSDF 2015 m. rodiklių įstatymu fondo 2014–2015 metais iš komercinių bankų paimtų paskolų 2015 metais mokamoms palūkanoms dengti iš VB skirta 4,1 mln. Eur, panaudota 1,3 mln. Eur (pastebėjimai pateikiami ataskaitos 1.10 poskyryje).
- **Fondo veiklos sąnaudų kompensacijai už valstybės biudžeto išmokų skyrimą, mokėjimą ir pristatymą apskaičiuoti,** kaip numatyta VSDF biudžeto sandaros įstatymo 11 str. 1 dalies 10 punkte (pastebėjimai pateikiami šios ataskaitos 1.4 poskyryje).

1.4. Dėl neteisingo apskaičiavimo fondui nebuvo kompensuotos visos pavestų funkcijų administravimo sąnaudos

Fondo valdyba, apskaičiuodama pavestų funkcijų administravimo sąnaudų kompensacijų dydžius, nesivadovavo metodika, todėl Fondo biudžeto rodiklių įstatymu patvirtinti dydžiai neužtikrino visų

³⁰ Kitiems biudžetiniams metams numatomus įmokų tarifus atskiroms socialinio draudimo rūšims ir pensijų kaupimui, draudžiamųjų pajamų bazės, savarankiškai dirbančių asmenų socialiniam draudimui deklaruotų pajamų sumų ir asmenų, sudariusių pensijų kaupimo sutartis, skaičiaus kitimą per paskutinius dvejus metus, naujai sudarytų pensijų kaupimo sutarčių, įsigaliojančių kitais biudžetiniais metais, skaičių.

³¹ Valstybei ir savivaldybėms priklausančių akcijų privatizavimo įstatymo Nr. VIII-480 7 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2015-11-17 Nr. XII-2021; Lietuvos Respublikos Seimo 2015-11-17 nutarimas Nr. XII-2020 „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 30 d. nutarimo Nr. IX-912 „Dėl rezervinio (stabilizavimo) fondo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“.

fondo patiriamų sąnaudų kompensavimo ir jam nebuvo kompensuota mažiausiai 112,3 tūkst. Eur veiklos sąnaudų.

2015 metų fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymu buvo patvirtinti sumažinti fondo veiklos sąnaudų, patiriamų administruojant įmokas į fondus (Užimtumo, Privalomojo sveikatos draudimo, pensijų kaupiamuosius) kompensacijų dydžiai nuo 0,45 iki 0,41 proc., o sąnaudų, patiriamų administruojant VB lėšomis mokamas išmokas dydis sumažintas nuo 3,6 iki 2,6 proc.

Siekdami įvertinti, ar šie dydžiai sumažinti pagrįstai, atlikome skaičiavimo vertinimus.

Fondo veiklos sąnaudų, patiriamų administruojant įmokas į fondus, kompensacijų dydžiai kiekvienais metais apskaičiuojami vadovaujantis metodika³². Fondo veiklos sąnaudų kompensacijai už įmokų surinkimą ir pervedimą į konkretų fondą procentinis dydis lygus VSDF biudžeto vieno šimto eurų pajamų surinkimo kaštams. Dėl to visiems fondams (Užimtumo, Privalomojo sveikatos draudimo, pensijų kaupiamiesiems) šis dydis yra vienodas, nepriklausomai nuo to, kad metodikoje nurodytos apskaičiavimo formulės procentinį dydį nurodo skaičiuoti atskirai kiekvienam fondui – pasitelkiant papildomus, tik tam tikram fondui aktualius duomenis, kurie vėliau pašalinami ir įtakos skaičiavimui neturi. Taip sukurama skirtingų tarifų dydžių apskaičiavimo galimybės tam tikram fondui iliuzija.

Pavyzdys

Veiklos sąnaudų kompensacijos dydis apskaičiuojamas pagal formulę:

$$T_n = K_{100} = (VS - PAM - IM) / PSKB \times PSK_{(ADM_T)} \times 100 / P_a, \text{ kur}$$

K_{100} – Fondo biudžeto vieno šimto eurų pajamų surinkimo kaštai atitinkamais metais;

VS – Planuojamos fondo veiklos sąnaudos atitinkamais metais;

PAM – planuojamos palūkanos, paskolų administravimo mokesčiai atitinkamais metais;

IM – visų išmokų mokėjimo sąnaudos atitinkamais metais;

PSKB – bendras (patvirtintas visam fondui) pareigybių skaičius Fondo administravimo įstaigose atitinkamais metais;

$PSK_{(ADM_T)}$ – pareigybių, tiesiogiai susijusių su visų įmokų administravimu, skaičius atitinkamais metais;

P_a – planuojamos fondo biudžeto pajamos, išminusavus gautus asignavimus iš LR valstybės biudžeto, atitinkamais metais.

Vertindami 2015 metams kompensacijų dydžių apskaičiavimą nustatėme, kad:

- metodikoje aiškiai neapibrėžus tiesiogiai susijusių su visų įmokų administravimu pareigybių priskyrimo kriterijų, fondo valdyba skaičiavimams ima tik 100 proc. įmokas administruojančias pareigybes, tačiau netiesioginių (pvz.: Informacinių sistemų, Teisės ir personalo, Dokumentų tvarkymo skyrių, Klientų priėmimo administratoriaus) pareigybių nevertina, tačiau jos dalyvauja įmokų surinkimo procese;
- skaičiavimuose operuojama įplaukų sumomis, tačiau metodikoje įvardijamos pajamos;
- skaičiavimuose iš planuojamų įplaukų sumos išminusuojama veiklos pajamos ir iš įtraukto į fondo apskaitą turto gaunamos pajamos, tačiau metodika to nenumato;
- skaičiuojant 2015 metų kompensacijų dydžius iš planuojamų pajamų sumos nebuvo išminusuoti asignavimai.

³² Administravimo sąnaudų, patiriamų surenkant ir pervedant įmokas į fondus, skaičiavimo metodika, patvirtinta VSDFV direktoriaus 2013-06-06 įsakymu Nr. V-290.

Dėl šių priežasčių negalime patvirtinti, kad už įmokų surinkimą ir pervedimą į fondus Valstybinio socialinio draudimo fondui buvo kompensuotos visos su šių įmokų surinkimu ir pervedimu į atitinkamus fondus administravimo įstaigų patirtos sąnaudos. Manome, kad vadovaujantis metodika išminusavus VB asignavimus, veiklos sąnaudų kompensacijos dydis 2015 metams turėjo būti ne 0,41, bet 0,4174 proc., todėl fondas negavo mažiausiai 112,3 tūkst. Eur pajamų.

Nustatėme, kad skaičiuojant veiklos sąnaudų kompensacijos dydžius administruojant į fondus pervedamas lėšas ir VB lėšomis mokamas išmokas, dėl neaiškių priežasčių vadovujamasi skirtingais kriterijais.

Pavyzdys

Į fondus pervedamų lėšų atveju vertinamos tik tiesiogiai (100 proc.) susijusios pareigybės (Registro, Įmokų išieškojimo, Įmokų administravimo, Konsultavimo telefonu bei Finansų ir apskaitos skyrių specialistai) ir netraukiamos netiesiogiai susijusios pareigybės (Teisės ir personalo, Klientų priėmimo administratoriaus, Dokumentų tvarkymo skyrių, Informacinių sistemų). Skaičiuojant VB lėšomis mokamų įmokų administravimo sąnaudų dydį šios netiesioginės pareigybės yra įtraukiamos į bendrą pareigybių skaičių.

Nėra aišku kaip apskaičiuojamas VB lėšomis mokamų išmokų pristatymo tarifo dydis, kuris naudojamas apskaičiuoti veiklos sąnaudų kompensacijos dydį, nes taisyklėse³³ nėra aprašyta šio tarifo apskaičiavimo metodika.

Siekiant, kad fondui būtų kompensuotos visos patiriamos sąnaudos, vykdant įmokų surinkimą ir pervedimą į fondus ir administruojant valstybės biudžeto lėšomis mokamas įmokas, **rekomenduojame fondo valdybai** užtikrinti aiškų ir teisingą fondo patiriamų sąnaudų kompensacijų dydžių apskaičiavimą.

1.5. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo aiškinimo teisminė praktika neatitinka įstatyme deklaruojamų negautų pajamų kompensavimo tikslų

Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas numato, kad šios rūšies socialinis draudimas apdraustiesiems ar jų šeimų nariams kompensuoja dėl draudžiamųjų įvykių (nelaimingų atsitikimų darbe, pakeliui į darbą ar iš darbo ar profesinių ligų) negautas pajamas, tačiau teismų praktikoje susiformavo aiškinimas, kad šio socialinio draudimo išmokos gali būti didesnės nei negautos pajamos, t. y. šių išmokų gavėjai gali gauti daugiau naudos, nei patyrė dėl draudžiamąjo įvykio žalos. Teismų praktikoje nustatyta, kad nelaimingų atsitikimų darbe socialinio draudimo išmokų dalis, kuri viršija apdraustųjų ar jų šeimų narių negautas pajamas, laikoma ne žalos kompensavimu, o valstybės socialinės politikos vykdymu (kuri tokiu atveju neturi aiškaus tikslo). Tais atvejais, kai dėl draudžiamąjo įvykio kaltas trečiasis asmuo (pavyzdžiui, autoįvykio, kurio metu žuvo apdraustasis, kaltininkas) šios valstybės socialine politikos dalimi laikomos negautas pajamas viršijančios dalies iš kalto asmens ar jo civilinės atsakomybės draudiko regreso teise SODRAI teismai nepriteisia. Tokios dėl draudžiamųjų įvykių VSDF išmokėtos ir jam šių įvykių kaltininkų neatlygintos sumos kiekvieno draudžiamąjo įvykio atveju

³³ VSDF administravimo įstaigų veiklos sąnaudų vykdant valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų išmokų skyrimą, mokėjimą ir pristatymą tarifo dydžio šioms sąnaudoms kompensuoti apskaičiavimo taisyklės, patvirtintos VSDF valdybos direktoriaus 2014-10-07 įsakymu Nr. V-619.

gali siekti dešimtis tūkstančių eurų (ypač kai apdraustasis draudžiamąjį įvykio metu žūsta³⁴). Tačiau galima ir priešinga situacija, kai apdraustajam gaunant didesnes nei vidutines pajamas, jam ar jo šeimos nariams nebus kompensuotos visos dėl draudžiamąjį įvykio prarastos pajamos. Taip nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo aiškinimo teisminė praktika neatitinka įstatyme deklaruojamų negautų pajamų kompensavimo tikslų.

Pagal minėtą įstatymą vienkartinės ir periodinės šios rūšies socialinio draudimo išmokų dydžiai apskaičiuojami neatsižvelgiant nei į apdraustojo amžių, nei į jo gaunamų pajamų dydį. Tačiau būtent šiuos abu kriterijus vertina teismai, kai SODRA kreipiasi į teismą dėl išmokėtų išmokų priteisimo regreso tvarka iš kalto dėl tokio draudžiamąjį įvykio asmens arba jo draudiko. Teismai iš kaltininko ar jo draudiko SODRAI priteisia tik tokią jos išmokų dalį, kuri neviršija apdraustojo ar jo šeimos narių dėl draudžiamąjį įvykio negautų pajamų (patirtos žalos), o kitą fondo išmokėtą sumą laiko abstrakčiai suprantama valstybės socialine politika, dėl kurios apdraustieji ar jos šeimos nariai gali gauti didesnes išmokas nei patyrė žalos dėl draudžiamąjį įvykio.

Pagal Konstitucinio Teismo išaiškinimą, remiantis CK 6.290 straipsnio 3 dalimi, draudimo išmoka gali būti didesnė už nukentėjusiam asmeniui padarytos turtinės žalos dydį ir tokiu atveju socialinio draudimo įstaiga turi reikalavimo teisę į žalą padariusį asmenį tik dėl tokios socialinio draudimo išmokos dalies, kuria padengta žala nukentėjusiam asmeniui, t. y. socialinio draudimo įstaiga turi regreso teisę į kaltą dėl žalos atsiradimo asmenį tik šio asmens veiksmais padarytos žalos dydžiu. Kitaip tariant, jeigu apdrausto darbuotojo šeimai dėl jo žūties išmokėta draudimo išmoka viršija šeimai padarytos žalos dydį, tai socialinio draudimo įstaiga gali reikalauti iš kalto dėl žalos padarymo asmens tik tokios draudimo išmokos dalies, kuria atlyginta žala, nes trečiasis asmuo, kuriam pereina reikalavimo teisė, negali įgyti daugiau teisių, negu jų turėjo pradinis kreditorius (CK 6.113 straipsnis).

Remiantis tokiu Konstitucinio Teismo išaiškinimu ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, teismai apdraustajam ar jo šeimos nariams išmokėtų socialinio draudimo išmokų dydžius vertina santykiyje su apdraustojo gaunamu (gautu) darbo užmokesčiu neto (atskaičius mokesčius) iki pensijos gavimo ir vėliau – su numatomos pensijos dydžiu, kurį daugina iš sutuoktinio vyro gyvenimo trukmės mėnesiais statistine tikimybe (nes moterys statistiškai gyvena ilgiau ir bet kuriuo atveju žmona savo vyrui ar vyras savo žmonai išlaikymą būtų teikę iki statistiškai trumpesnės vyro gyvenimo trukmės pabaigos).

Teismų praktikoje labiausiai paplitęs dėl nelaimingo atsitikimo darbe žuvusio ar sužaloto apdraustojo šeimos narių negautų pajamų skaičiavimas

Žuvus ar sužalotai apdraustajai moteriai (nesant kitų išlaikytinių) jos sutuoktinio negautos pajamos apskaičiuojamos taip: (moters darbo užmokestis neto) / 2×trukmė mėnesiais iki jos pensinio amžiaus + moters prognozuojama socialinio draudimo pensija / 2×trukmė mėnesiais iki statistinės vyro tame regione (mieste ar kaime) gyvenimo trukmės pabaigos.

Žuvus ar sužalotam apdraustajam vyrui (nesant kitų išlaikytinių) jos sutuoktinės negautos pajamos apskaičiuojamos taip: (vyro darbo užmokestis neto) / 2×trukmė mėnesiais iki jo pensinio amžiaus + vyro prognozuojama socialinio draudimo pensija / 2×trukmė mėnesiais iki statistinės vyro tame regione (mieste ar kaime) gyvenimo trukmės pabaigos.

Žuvus ar sužalotam apdraustajam vyrui ar moteriai, kurie turėjo išlaikomų vaikų, jo pajamos dalinamos iš visų šeimos narių (abiejų sutuoktinių ir vaikų) skaičiaus ir apskaičiuota dalis laikoma kito sutuoktinio iki jo statistiškai tikėtinos gyvenimo trukmės (jei likęs sutuoktinis yra vyras) ar statistiškai tikėtinos žuvusio sutuoktinio gyvenimo trukmės (jei likęs sutuoktinis yra

³⁴ Pavyzdžiui, 65 566,2 Eur (LAT nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-438-706/2015; 25 989,46 Eur (LAT nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-652-916/2015) ir 51 375,18 Eur (LAT nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155-684/2015).

moteris) pabaigos ir kiekvieno vaiko išlaikymui iki pilnametystės arba iki jo mokymosi įstaigos baigimo negautų pajamų dalimi.

Pagal tokį nusistovėjusį teismų praktikos aiškinimą, jei dėl trečiojo asmens kaltės sukulto draudžiamąjį įvykio žūtų statistinio gyvenimo trukmės sulaukęs už minimalų atlyginimą dirbęs ir nedidelę socialinio draudimo pensiją gavęs apdraustasis, tai SODROS dėl šio nelaimingo atsitikimo jo šeimos nariams išmokėtų didžiosios dalies išmokų susigrąžinimo regresu teise iš kaltininko tikimybė būtų itin maža – tikėtina, kad teismas laikytų, kad, vykdant valstybės socialinę politiką, VSDF apdraustojo šeimos nariams kompensavo daugiau, nei jie patyrė žalos. Ir priešingai, jei dėl trečiojo asmens kaltės sukulto draudžiamąjį įvykio didesnes nei vidutiniškai Lietuvoje pajamas gaunantis apie 30 metų amžiaus turintis sutuoktinį ir vaikų apdraustasis, SODRA turėtų daug didesnę tikimybę iš draudžiamąjį įvykį sukėlusio kaltininko išsireikalauti dėl tokio įvykio išmokėtas išmokų sumas, tačiau tokio žuvusio apdraustojo šeimos nariams nebūtų kompensuotos visos negautos pajamos, t. y. nepasiekti įstatyme deklaruoti negautų pajamų kompensavimo tikslai.

Lietuvos Respublikos Seimas turi teisę nustatyti jo nuomone teisingiausią valstybės socialinę politiką ir VSD išmokų dydžius bei jų nustatymo kriterijus, tačiau reikia atsižvelgti į susiklosčiusią teismų praktiką dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymo aiškinimo, kai pagal jį mokamos išmokos neretai nelaikomos šiame įstatyme deklaruojamu negautų pajamų kompensavimu. Socialinę politiką įgyvendinančios institucijos turi spręsti, ar toks dėl draudžiamąjį įvykio negautų pajamų kompensavimo modelis, kai vieni asmenys iš deficitinio VSDF gauna didesnes išmokas nei realiai patyrė žalos, o kitiems tokia žala gali būti atlyginta iš dalies, yra priimtinas ir socialiai teisingas. Šios institucijos taip pat turi spręsti ir dėl teisinio reglamentavimo pakeitimo, kuriuo būtų numatyta draudžiamųjų įvykių kaltininkų (kurie nėra nelaimingą atsitikimą patyrusių apdraustųjų darbdaviai) ir jų draudikų pareiga padengti visas VSDF išmokėtas nelaimingų atsitikimų socialinio draudimo išmokas.

1.6. Sumažintų pensijų kompensacijos nepagrįstai mokėtos fondo lėšomis

Fondo valdybai netinkamai suplanavus VB lėšų poreikį, 2,7 mln. Eur valstybinių socialinių senatvės pensijų ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų kompensacijų išmokėta deficitinio fondo biudžeto lėšomis, nors Pensijų kompensavimo įstatymo 5 str. nurodyta, kad visos kompensuojamosios sumos 2015 metais išmokamos iš fondo biudžetui skirtų VB tikslinių asignavimų.

Lietuvos Respublikos Seimui įstatymu patvirtinus pensijų, sumažintų 2010–2011 m. dėl Socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinojo įstatymo nuostatų taikymo, kompensavimo tvarką, dydžius ir terminus³⁵, 2015 metais fondas visas pensijų kompensacijas turėjo išmokėti VB lėšomis. Šiam tikslui 2015 metų fondo biudžeto rodiklių įstatymu buvo patvirtinta 52,1 mln. Eur VB lėšų.

Nustatėme, kad suplanuotos VB lėšų sumos kompensacijoms 2015 metais išmokėti nepakako: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija papildomai fondui pervedė 11,2 mln. Eur iš 2015 m. ministerijos VB lėšomis vykdytų programų, o dar 2,7 mln. Eur išmokėta fondo biudžeto lėšomis.

Audito metu paprašėme³⁶ fondo valdybos pateikti neteisingo lėšų planavimo priežastis, tačiau fondo valdybos paaiškinimas, kad, planuojant valstybės biudžeto lėšų poreikį, nebuvo žinoma

³⁵ Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų kompensavimo įstatymas, 2014-05-15 Nr. XII-886.

³⁶ 2016-03-31 raštas Nr. S-(10-4347)-595.

tiksli mokėtina kompensacijų suma, yra nepagrįstas. Fondo valdyba tokį poreikį, remdamasi paslaugų tiekėjo įdiegtos ir fondo valdybos priimtose bei apmokėtos programinės įrangos atliktais skaičiavimais, turėjo žinoti arba ši programinės įrangos diegimo sutartis dėl tiekėjo ar fondo valdybos darbuotojų kaltės buvo įvykdyta netinkamai.

Auditorių išvadą pagrindžiantys argumentai

2014-05-05 priėmus pensijų kompensavimo įstatymą, fondo valdyba su privačia bendrove pasirašė paslaugų teikimo sutartį³⁷, pagal kurią bendrovė įsipareigojo sukurti ir įdiegti taikomosios sistemos „PENSIJOS“ programinę įrangą, skirtą pensijų kompensavimo įstatymo realizavimui ir teikti šios programinės įrangos priežiūros paslaugas po jos įdiegimo iki paslaugų teikimo laikotarpio pabaigos. Programinės įrangos sukūrimo darbai buvo apmokėti 2014-09-30 (113,4 tūkst. Eur), atlikti priežiūros darbai apmokėti 2014-12-05 (48,1 tūkst. Eur). Sutarties vykdymo priežiūros komitetas neturėjo pastabų dėl atliktų darbų kokybės ir darbų apimtys. Šios programinės įrangos pagalba fondo valdyba 2014 metų pabaigoje iki 2015 metų VSDF biudžeto projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui priėmė sprendimus dėl kiekvienam kompensuojamosios sumos gavėjui priklausančios sumos, mokėtinos 2014–2016 metais.

Fondo valdyba tik paraginta valstybinių auditorių 2016-03-22 raštu³⁸ informavo SADM apie trūkstamą 2,7 mln. Eur lėšų poreikį, tačiau paraiškos dėl šios trūkstamos sumos nepateikė. Ministerija informavo valdybą, kad 2016 m. perskirstant asignavimus tarp programų, sieks perskirstomas lėšas numatyti ir minėtam lėšų trūkumui padengti, tačiau, jei to padaryti nepavyktų, šias lėšas suplanuos 2017 metams.

1.7. Ministerija neužtikrino nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšų teisėto panaudojimo

Nuo 2015-01-01 įstatymų pakeitimais nustatčius tikslinį VSDF surenkamų nedarbo socialinio draudimo įmokų panaudojimą, socialinės apsaugos ir darbo ministras, kuriam įstatymais nustatyta atsakomybė už tinkamą Užimtumo fondo valdymą, neužtikrino, kad nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšos būtų panaudotos tik įstatyme nustatytam tikslui – aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms finansuoti, todėl 2,6 mln. Eur fondo lėšų buvo panaudota neteisėtai.

Nors užimtumo rėmimo priemonės turi padėti didinti ne tik apdraustųjų valstybiniu socialiniu draudimu, bet ir mokesčius į valstybės biudžetą mokančių dirbančiųjų skaičių, valstybės biudžetas Užimtumo fondui lėšų neskiria, todėl geresnių valstybės biudžeto pajamų rodiklių šioje srityje siekiama tik didesnių VSDF išlaidų sąskaita.

Finansų ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nesivadovavo įstatymų nuostatomis, todėl ir 2015 metais, kaip ir ankstesniais, VSDF veiklos sąnaudų kompensacijos buvo mokamos šio fondo surenkamomis nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšomis.

Nedarbo draudimas yra socialinio draudimo rūšis, kuri įstatymų nustatytais atvejais kompensuoja šios rūšies draudimu apdraustiems asmenims dėl nedarbo negautas pajamas arba jų dalį (t. y. mokamos nedarbo socialinio draudimo išmokos, vadinamos bedarbio pašalpos) ir (arba) finansuoja Užimtumo rėmimo įstatymo nustatytas aktyvios darbo rinkos politikos priemones³⁹.

³⁷ 2014-05-09 sutartis Nr. F1-0-39.

³⁸ VSDF valdybos 2016-03-22 raštas Nr. (4.175E) I-1709 Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

³⁹ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904, 2 str.

VSD įmokų tarifas nedarbo draudimui ir nedarbo draudimo lėšų Užimtumo rėmimo įstatymo nustatytais aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms įgyvendinti dydis kasmet tvirtinami VSDF biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymu⁴⁰. Taigi Užimtumo fondui pervestų nedarbo socialinio draudimo įmokų panaudojimas įstatymais siejamas tik su aktyvios darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimu, kurių tikslas padėti susirasti darbą jo ieškantiems asmenims.

Pažymėtina, kad Užimtumo fondo lėšų šaltiniai pagal įstatymą turi būti ne tik VSDF pervedamos nedarbo socialinio draudimo įmokos, bet ir užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių įstaigų pajamos, taip pat VB ir kitos lėšos⁴¹. Taip pat ir Užimtumo fondo lėšų panaudojimo sričių yra daugiau, nei tik aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms: jos gali būti naudojamos ir užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms išlaikyti, bendriems ES struktūrinių fondų ir tarptautiniams užimtumo rėmimo projektams finansuoti, taip pat finansuoti priemones, numatytas Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo lėšų naudojimo sąlygų ir tvarkos apraše, ir šio fondo administravimui⁴².

Taigi, VSDF pervedamos nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšos – pagal įstatymus tik vienas iš keletų, tačiau faktiškai pagrindinis Užimtumo fondo finansavimo šaltinių ir gali būti naudojamas tik vienai iš užimtumo rėmimo priemonių – finansuoti aktyvios darbo rinkos politikos priemonės. 2015 metų šio fondo pajamos siekė 29,3 mln. Eur, iš kurių 28,5 mln. Eur, arba 97,5 proc., sudarė VSDF pervestos nedarbo socialinio draudimo įmokos.

Nors užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimas skirtas nedarbui mažinti ir apdraustųjų, kartu ir mokesčių į VB mokėtojų skaičiui didinti, valstybės biudžetas lėšų į Užimtumo fondą beveik neskiria. Priešingai, dalis šio fondo lėšų, VSDF pervestų aktyvios darbo rinkos priemonėms įgyvendinti, buvo panaudotos ne minėtam įstatymu nustatytam tikslui. Viena priežasčių – fondas faktiškai sudaromas beveik tik iš VSDF surinktų nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšų, tačiau jo lėšos naudojamas visiems numatytiems tikslams, neatsižvelgiant į tai, kad nedarbo socialinio draudimo įmokos fondui pervedamos tik vienam tikslui – finansuoti aktyvias darbo rinkos priemones.

Valstybinio audito metu nustatėme, kad dalis iš VSDF pervestų į Užimtumo fondą nedarbo socialinio draudimo lėšų 2015 m. buvo panaudotos ne įstatyme numatytiems tikslams: 2 345,7 tūkst. Eur panaudota nuosavo indėlio finansavimui, vykdant ES fondų lėšomis finansuojamą ir Lietuvos darbo biržos bei teritorinių darbo biržų įgyvendinamą projektą „Išlik darbo rinkoje“, 120,2 tūkst. Eur netiesioginėms šio projekto išlaidoms apmokėti, 30,9 tūkst. Eur – projekto viešinimui. Valstybinio audito metu Užimtumo fondą valdančios SADM ir paraiškas šio fondo lėšų panaudojimui teikiančios Lietuvos darbo biržos paklausėme⁴³ dėl tokio neteisėto fondo lėšų panaudojimo, t. y. nesivadovaujant VSDF biudžeto 2015 m. rodiklių įstatymo 5 str., Nedarbo socialinio draudimo įstatymo 2 str. ir 17 str. 2 ir 4 d., Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 22 str. 1 d., Užimtumo rėmimo įstatymo 38 str. 1 d. 1 p.

SADM ir Lietuvos darbo birža pateikė skirtingus paaiškinimus dėl šių lėšų naudojimo teisėtumo. Ministerija šias išlaidas priskyrė bendriems Europos Sąjungos struktūrinių fondų ir tarptautiniams užimtumo rėmimo projektams, kurių finansavimas Užimtumo fondui pervestomis nedarbo

⁴⁰ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15, Nr. X-694, 38 str. 1 d. 1 p; Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas, 2003-12-16 Nr. IX-1904, 17 str.2 ir 4 d.; VSDF biudžeto 2015 m. rodiklių įstatymas, 2014-12-09 Nr. XII-1392, 5 str.

⁴¹ Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas, 2006-06-15, Nr. X-694, 38 str. 1 d. 2–4 p.

⁴² Ten pat, 37 str. 2 d. 1–5 p.

⁴³ 2016-05-05 raštas Nr. S-(10-4347)-793 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir Lietuvos darbo biržai.

socialinio draudimo įmokų lėšomis nenumatytas, o Lietuvos darbo birža šias išlaidas priskyrė aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms, nors tokių priemonių Užimtumo rėmimo įstatymas nenumato. Tokie nevienodi ir teisiškai nemotyvuoti atsakymai rodo nepakankamą ministerijai pavestų sričių politikos formavimą ir netinkamą pavaldžių įstaigų veiklos koordinavimą, kai nesilaikant įstatymų prioritetą teikiamas ne deficitinio VSDF išlaidų mažinimui, bet nepakankamam iš VB finansuojamų Lietuvos darbo biržos vykdomų priemonių lėšų trūkumui dengti.

Rekomenduojame Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai Užimtumo fondui pervestomis nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšomis finansuoti tik įstatymu aiškiai apibrėžtas aktyvios darbo rinkos politikos priemones.

Tai, kad beveik visas Užimtumo fondo biudžetas formuojamas VSDF lėšomis, neskiriant lėšų iš valstybės biudžeto, sukelia ir daugiau neigiamų pasekmių šio fondo veiklai.

Ką mes anksčiau pastebėjome ir siūlėme

Atlikę 2013 metų VSDF valstybinį auditą teikėme pastabą⁴⁴, kad teisės aktuose nenustatytas Užimtumo fondo administravimo išlaidų finansavimas VSDF lėšomis, o pagal Užimtumo rėmimo įstatymo 39 straipsnį Užimtumo fondo lėšas administruoja SADM, todėl šios išlaidos turėtų būti dengiamos iš ministerijos veiklai numatytų bendrųjų asignavimų. SADM rekomendavome Užimtumo fondo administravimo išlaidas dengti VB lėšomis.

Kaip ministerija įgyvendina mūsų rekomendaciją

Rekomendacija **nebuvo įgyvendinta**, nes Finansų ministerija nesutiko⁴⁵ skirti VB lėšų VSDF veiklos sąnaudų kompensacijoms ir pasiūlė svarstyti galimybę nedarbo socialinio draudimo įmokų sumas, ministerijos panaudojamas mokėti veiklos sąnaudų kompensacijas, nukreipti trūkstantam lėšų poreikiui aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms padengti.

Kaip ir ankstesniais metais, 2015 m. SADM 116,96 tūkst. Eur VSDF veiklos sąnaudų kompensacijai mokėti panaudojo jai šio fondo valdybos anksčiau pervestų nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšų. Tokia situacija reiškia, kad Lietuvos Respublikos įstatymais numatyta jo veiklos sąnaudų kompensacija už surenkamas ir ministerijai Užimtumo fondui sudaryti pervedamas nedarbo draudimo įmokų lėšas mokama iš tų pačių anksčiau pervestų lėšų ir realiai patirtos sąnaudos nėra kompensuojamos, nes VSDF atgauna tas pačias anksčiau ministerijai pervestas nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšas. Tokios surinktų įmokų pervedimo ministerijai ir tų pačių lėšų grąžinimo VSDF procedūros ne tik nėra naudingos ir reikalingos, bet ir nereikalingai didina sąnaudų kompensacijų dydį planuojančio fondo bei fondo pervestas nedarbo draudimo įmokų lėšas grąžinančios ministerijos administracinės veiklos sąnaudas.

Rekomenduojame Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai planuojant/rengiant kitų metų biudžetą iš ministerijos veiklai skirtų valstybės biudžeto asignavimų suplanuoti Užimtumo fondo administravimo išlaidų kompensacijų sumas už nedarbo socialinių draudimo įmokų pervedimą.

Kasmet Užimtumo fondo sąskaitoje lieka nepanaudotas lėšų likutis (2012 m. – 1 366,1 tūkst. Eur, 2013 m. – 1 088,7 tūkst. Eur, 2014 m. 368,6 tūkst. Eur, 2015 m. 671 tūkst. Eur.), kurio grąžinimo Valstybinio socialinio draudimo fondui teisės aktai nenumato.

⁴⁴ VSDF valstybinio finansinio (teisėtumo) audito 2014-09-08 ataskaita Nr. FA-P-10-5-49, 1.1. poskyris.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2014-10-10 raštas Nr. ((2.34-02)-5K-1420747)-6K-1407917 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

Ką mes anksčiau pastebėjome ir siūlėme

Atlikę 2013 metų VSDF valstybinį auditą teikėme pastebėjimus dėl netinkamo Užimtumo fondo lėšų poreikio planavimo ir rekomendavome SADM planuojant ateinančių metų VSDF biudžetą, fondo valdybai teikti analizę ir detaliais skaičiavimais pagrįstą lėšų poreikį.

Mūsų vertinimu, nebuvo atsižvelgta į auditorių rekomendaciją: išanalizavę Užimtumo fondo lėšų likučius nustatėme, kad 2015 metų nepanaudotas lėšų likutis sudarė 671 tūkst. Eur, t. y. 82 proc. didesnis nei 2014 metų likutis (368,6 tūkst. Eur).

Pavyzdys

Išanalizavę Užimtumo fondo banko sąskaitos 2015 metų išrašą nustatėme, kad 2015-12-09 sąskaitos likučiui esant 502,0 tūkst. Eur, 2015-12-10 ministerija fondo valdybai teikė papildomą paraišką (Nr. 12A) dėl 360 tūkst. Eur sumos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės finansuoti, kurias 2015-12-22 pervėdė Lietuvos darbo biržai, pastaroji 168,9 tūkst. Eur grąžino 2015-12-31, todėl fondo lėšų likutis metų pabaigoje sudarė 671 tūkst. Eur.

Tai patvirtina, kad ministerija iš Lietuvos darbo biržos gautas paraiškas fondo valdybai teikia neįvertinusi turimo pakankamo Užimtumo fondo likučio ir jos nustatytos Lietuvos darbo biržos paraiškų vertinimo kontrolės procedūros⁴⁶ neefektyvios, o lėšų pervėdimas iš VSDF į ministerijos banko sąskaitą ir vėliau į Lietuvos darbo biržą jokios jų planavimo ir panaudojimo kontrolės naudos neduoda. Raštu⁴⁷ paprašėme SADM ir Lietuvos darbo biržos pateikti paaiškinimus, kodėl neatsižvelgta į auditorių teiktą rekomendaciją, neįvertintas tikrasis nedarbo socialinio draudimo lėšų poreikis, nes esant pakankamam likučiui Užimtumo fondo sąskaitoje teiktos paraiškos fondo valdybai. Ministerija informavo, kad iš 2015 metų nepanaudotų lėšų likučio buvo apmokama VSDF veiklos sąnaudų kompensacija už nedarbo socialinio draudimo įmokų surinkimą ir pervėdimą Užimtumo fondui.

Siekdami teisėto lėšų panaudojimo, **rekomenduojame Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai** inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl einamaisiais metais nepanaudotų VSDF į Užimtumo fondą pervestų nedarbo socialinio draudimo lėšų grąžinimo į VSDF biudžetą.

1.8. Ministerijai neužtikrinus proceso koordinavimo, fondas neteko galimybės atgauti išmokėtų nedarbo socialinio draudimo išmokų

Atlikę fondo 2014 m. finansinį (teisėtumo) auditą nustatėme⁴⁸, kad fondo valdyba ir Utenos skyrius neužtikrino teisingo duomenų apie asmenims išmokėtas kitų šalių kompensuotinas nedarbo socialinio draudimo išmokas nustatymo ir prašymų kompensuoti šias išmokas pateikimo laiku ES reglamentuose nustatytais terminais, todėl fondas neteko galimybės iš kitų šalių atgauti 2014 metais I pusmetį išmokėtas nedarbo draudimo išmokas. Atlikdami 2015 m. auditą patikrinome, kaip buvo vykdytas spendimų priėmimas ir prašymų kompensuoti išmokas pateikimas kitoms valstybėms 2014 m. II pusmetį ir 2015 m. I pusmetį, nes 2015 m. II pusmečio reikalavimai bus teikiami 2016 metais.

⁴⁶ Užimtumo fondo lėšų sąmatos sudarymo ir naudojimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009-08-03 įsakymu Nr. A1-471.

⁴⁷ 2016-05-05 raštas Nr. S-(10-4347)-793.

⁴⁸ Valstybinio audito ataskaita, 2015-09-24 Nr. FA-P-10-7-26-1, 1.2.1.2 skirsnis.

Nustatėme, kad fondo valdyba neužtikrino teisingo duomenų apie asmenims išmokėtas kitų šalių kompensuotinas nedarbo draudimo išmokas nustatymo ir prašymų kompensuoti šias išmokas pateikimo laiku ES reglamentuose nustatytais terminais, todėl fondas neteko galimybės iš kitų šalių atgauti 2015 m. I pusmetį išmokėtų 1,4 tūkst. Eur nedarbo draudimo išmokų.

Tokią situaciją nulėmė tai, kad fondo išmokų taikomosios sistemos nedarbo draudimo išmokų modulis neužtikrino, kad visi kompensavimo reikalavimo sąlygas atitinkantys asmenys būtų identifikuojami laiku – įtraukti į reikiamo pusmečio sąrašus.

Atlikę 2014 metų valstybinį fondo auditą fondo valdybai teikėme rekomendaciją užtikrinti visų asmenų, kuriems išmokėtas nedarbo išmokas turi kompensuoti kitos šalys, identifikavimą ir reikalavimų dėl šių kompensacijų pateikimą laiku. Įgyvendindamas rekomendaciją fondo direktorius patvirtino Nedarbo socialinio draudimo išmokų kompensavimo ir eksporto tvarkos aprašą⁴⁹, kuriame numatyta ataskaitas formuoti ne kas pusmetį, kaip buvo iki šiol, bet kiekvieno mėnesio paskutinę darbo dieną. Buvo tobulinamas išmokų taikomosios sistemos nedarbo draudimo išmokų modulis. Manome, kad šie fondo valdybos veiksmai turėtų užtikrinti visų asmenų, kuriems išmokėtas nedarbo išmokas turi kompensuoti kitos šalys, identifikavimą ir reikalavimų dėl šių kompensacijų pateikimą laiku.

Reikalavimo kompensuoti išmokas pateikimo kitoms valstybėms procese dalyvauja ne tik fondo valdybos Utenos skyrius, bet ir Lietuvos darbo birža: skyrius priima sprendimą prašyti kompensacijos, pateikia informaciją Lietuvos darbo biržai, o ši užpildo reikiamos formos dokumentus ir pateikia valstybės, kurios prašoma kompensuoti išmokas, kompetentingai institucijai. Taigi, reikalavimų kompensuoti pateikimas reglamentuose nustatytais terminais priklauso ne tik nuo VSDF administruojančios įstaigos priimtų sprendimų, bet ir nuo fondui nepavaldžios Lietuvos darbo biržos veiksmų, todėl šios problemos sprendimas reikalauja SADM dėmesio.

Nustatėme atvejų, kai fondo valdybos Utenos skyrius sprendimus prašyti kompensacijų priėmė reglamente nustatytais terminais, tačiau pats reikalavimo pateikimas kitai valstybei nebuvo pateiktas nustatytais terminais – per šešis mėnesius nuo kalendorinių metų pusmečio, per kurį buvo atliktas paskutinis prašomų kompensuoti išmokų mokėjimas, pabaigos, todėl šie reikalavimai galimai nebus kompensuoti.

Pavyzdys

	Išmokos gavėjas	Prašomos kompensuoti NSDI paskutinio mokėjimo data	Sprendimo (Utenos sk.) data	Reikalavimų kitoms šalims pateikimo data (LDB)	Reikalavimas turėjo būti pateiktas iki	Prašoma kompensuoti NSDI suma (Eur)
1.	D. A.	2015-06-17	2015-12-22	2016-01-06	2015-12-31	282.32
2.	A. B.	2015-03-18	2015-12-22	2016-01-05	2015-12-31	312.21
3.	D. D.	2015-04-16	2015-12-22	2016-01-06	2015-12-31	573.93
4.	N. N.	2015-03-18	2016-02-17		2015-12-31	247.27
Iš viso:						1 415,73

Rekomenduojame Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai užtikrinti reikalavimų dėl nedarbo socialinio draudimo išmokų kompensavimo pateikimo proceso koordinavimą, kad šie reikalavimai kitų valstybių institucijoms būtų pateikti teisės aktų nustatytais terminais.

⁴⁹ Patvirtinta VSDF valdybos direktoriaus 2015-12-11 įsakymu Nr. V-618.

1.9. Įstatymo nuostata dėl nelegaliai dirbančių bedarbių pareigos grąžinti jiems išmokėtas nedarbo išmokas įgyvendinama neefektyviai

Siekiant mažinti nelegalų darbą priimta įstatymo nuostata dėl nelegaliai dirbančių bedarbių pareigos grąžinti jiems išmokėtas nedarbo išmokas nėra efektyviai įgyvendinama, nes VSDF administravimo įstaigos negauna informacijos apie nelegaliai dirbančius asmenis iš nelegalaus darbo kontrolę bei prevenciją Lietuvos Respublikoje vykdančių institucijų.

Nuo 2015-01-01 teisės aktais nustatyta⁵⁰, kad nedarbo draudimo išmokos mokėjimas nutraukiamas, jeigu per nedarbo draudimo išmokos mokėjimo laikotarpį bedarbis dirbo nelegalų darbą ir apie tai nepranešė bent vienai iš nelegalaus darbo kontrolę vykdančių institucijų⁵¹. Toks bedarbis privalo grąžinti nedarbo draudimo išmoką už laikotarpį, už kurį darbdavys sumokėjo jam atlyginimą. Šia įstatymo nuostata buvo siekiama mažinti darbdavių paskatas nelegaliai įdarbinti asmenis ir naudoti darbo jėgą nemokant mokesčių, skatinti sąžiningą konkurenciją, užtikrinti darbuotojų teises gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialines garantijas.

Tačiau nebuvo sukurtas šios nuostatos įgyvendinimo mechanizmas, nustatantis, kaip su nelegalaus darbo kontrole susijusios valstybės institucijos turi keistis turima informacija apie nelegalaus darbo faktus, todėl šios teisės normos taikymas nėra efektyvus, o teisės akto tikslai mažinti nelegalų darbą gali būti nepasiekti.

Fondo valdybai pasikreipus⁵² į Valstybinę darbo inspekciją bei Valstybinę mokesčių inspekciją dėl Nedarbo socialinio draudimo įstatymo 11¹ straipsnio realizavimui reikalingų duomenų gavimo siūlant šioms institucijoms pranešti individualius nustatytus nelegalaus darbo atvejus arba informaciją pateikti pagal asmens duomenų teikimo sutartis, buvo pasirinktas antras informacijos teikimo variantas. Tačiau ir šis variantas liko neįgyvendintas – buvo atsisakyta pasirašyti duomenų teikimo sutartis atsižvelgiant į tai, kad minėtų duomenų gavimui reikalingi ne tik fondo valdybos, bet ir kitų institucijų naudojamos programinės įrangos atitinkami pakeitimai ir finansavimas.

Kadangi fondo valdyba iš nelegalaus darbo kontrolę ir prevenciją Lietuvos Respublikoje vykdančių institucijų informacijos apie nustatytus nelegalaus darbo faktus negauna, fondas šią įstatymo nuostatą įgyvendina daug darbo sąnaudų reikalaujančiu ir neefektyviu būdu – nustato draudžiamųjų pajamų gavimo ir asmens įsidarbinimo faktus nedarbo socialinio draudimo išmokos mokėjimo laikotarpiu.

Nustatėme atvejų, kai nedarbo kontrolę vykdančios įstaigos apie nustatytą nelegalaus darbo faktą praneša Lietuvos darbo biržai, tačiau fondo valdyba šios informacijos negauna, todėl nelegalų darbą dirbantiems asmenims moka nedarbo socialinio draudimo išmokas, šiems asmenims nenustatoma ir išmokos permoka, todėl fondas netenka galimybės atgauti neteisėtai išmokėtų išmokų.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 11 str. pakeitimo ir įstatymo papildymo 11¹ straipsniu įstatymas, 2014-12-16 Nr. XII-1436; Darbo kodeksas, 98 str. 3 d.

⁵¹ Valstybinė darbo inspekcija, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Valstybinė mokesčių inspekcija, Policijos departamentas, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba.

⁵² VSDF valdybos 2015-05-08 raštas Nr. (11.3)I-3113 Valstybinei darbo inspekcijai, 2015-05-08 raštas Nr. (11.3)I-3112 Valstybinei mokesčių inspekcijai.

Pavyzdys

Valstybinei mokesčių inspekcijai 2015-08-21 atlikus operatyvų patikrinimą buvo nustatyta, kad asmuo D. K., kuriam VSDF 2015-05-30–2015-11-29 mokėjo nedarbo socialinio draudimo išmoką, uždaroje akcinėje bendrovėje 2015-08-12–2015-08-21 dirbo nelegaliai. Kadangi fondas negavo informacijos apie asmens įdarbinimą, išmokos mokėjimas nebuvo sustabdytas, nebuvo nustatyta ir išmokos permoka, nes duomenys apie šį asmenį nepateko nė į vieną fondo formuojamą kontrolinį sąrašą.

Pažymėtina, kad teritorinės darbo biržos, kurioms pavesta bedarbio statuso suteikimo, sustabdymo ir panaikinimo funkcija, iš nelegalaus darbo kontrolę ir prevenciją vykdančių ar kitų institucijų gautą informaciją apie bedarbio nelegaliai gautas ar gaunamas pajamas ir (ar) nelegalų darbą, neteisėtą veiklą, susijusią su pajamų gavimu, suveda į Lietuvos darbo biržos informacinę sistemą⁵³. Fondo valdyba, pasikeitus nelegalaus darbo kontrolės teisiniam reglamentavimui, nesiėmė veiksmų, kad su Lietuvos darbo birža pasirašyta sutartis dėl duomenų keitimosi būtų papildyta nuostatomis dėl informacijos apie nustatytus nelegalaus darbo atvejus gavimo.

Mūsų vertinimu, trūksta poįstatyminių aktų šiai įstatymo nuostatai įgyvendinti ir/ar Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, jai pavaldžių institucijų ir Valstybinės mokesčių inspekcijos veiksmų koordinavimo, todėl **rekomenduojame ministerijai** užtikrinti, kad SODRA operatyviai gautų duomenis apie bedarbių nelegalaus darbo nustatymo atvejus.

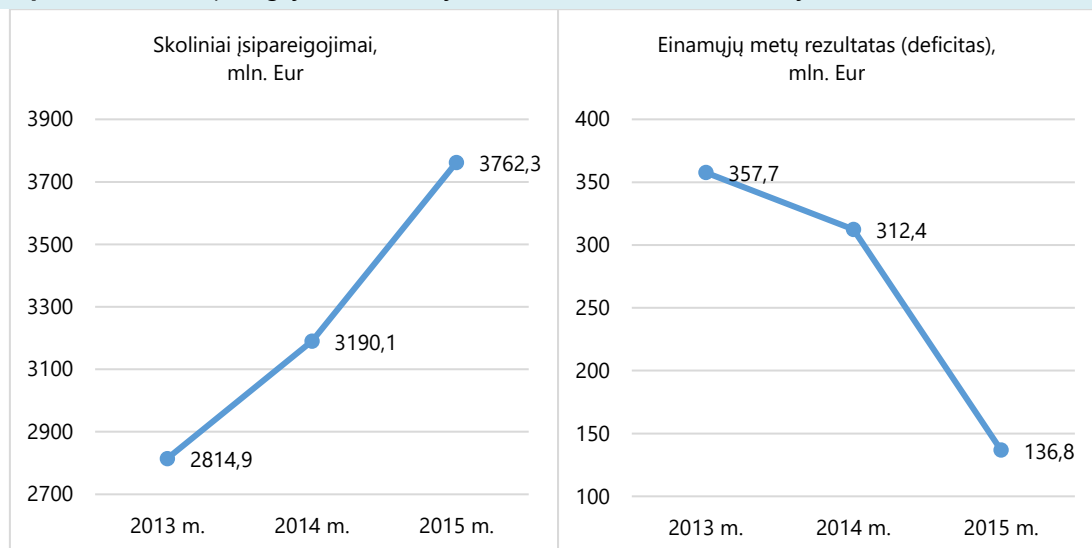
Fondo valdybai rekomenduojame sukurti mechanizmą, kad fondo administravimo įstaigos iš nelegalaus darbo kontrolę vykdančių institucijų gautų visą informaciją apie nustatytus nelegalaus darbo atvejus.

1.10. Neišnaudotos galimybės sumažinti paskolų palūkanų sąnaudas

Finansų ministerija neužtikrino Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintų Perskolinamų paskolų grąžinimo taisyklių nuostatų taikymo, todėl fondas neteko galimybės Finansų ministerijai anksčiau laiko grąžinti 2009 metais paimtų paskolų ir ministerijai už šias paskolas mokėjo nuo 7,72 iki 8,00 proc. dydžio palūkanas.

Įsipareigojimų vykdymo laiku užtikrinimui fondas kasmet vis daugiau skolinasi, imdamas paskolas iš Finansų ministerijos ir kredito įstaigų. Fondo skoliniai įsipareigojimai 2015-12-31 duomenimis siekė 3 762,3 mln. Eur, tai sudarė 572,2 mln. Eur daugiau nei 2014 metais ir 947,4 mln. Eur daugiau nei 2013 metais tuo pačiu laiku (žr. 5 pav.).

⁵³ Patvirtinta Lietuvos darbo biržos 2013-03-19 direktoriaus įsakymu Nr. V-147, nauja redakcija 2015-07-13 Nr. V-417.

6 pav. Skolinių įsipareigojimų ir einamųjų metų rezultato kitimo tendencijos 2013–2015 metais

Šaltinis – VSDF valdybos duomenys, VSDF biudžeto vykdymo ataskaitos

2015 metais valstybės perskolinamos paskolos fondui teiktos už nulio procentų palūkanų normą, fondo 2014–2015 m. iš komercinių bankų paimtų paskolų 2015 metais mokamoms palūkanoms dengti skirta 1,3 mln. Eur VB lėšų. Tačiau šių priemonių nepakako, kad būtų padengtos su fondo skoliniais įsipareigojimais susijusios 148 mln. Eur fondo sąnaudos:

- 0,1 mln. Eur fondo biudžeto lėšų panaudota iš kredito įstaigų 2013 m. paimtų paskolų palūkanoms, 0,07 mln. Eur įsipareigojimo mokesčiams, 6,8 tūkst. Eur banko sutarčių administravimo mokesčiams apmokėti;
- 147,9 mln. Eur fondo biudžeto lėšų panaudota sumokėti 2009–2013 metais iš Finansų ministerijos paimtų paskolų palūkanoms, kurių dydis svyruoja nuo 2,733 iki 8 proc.

Pažymėtina, kad fondas dalį iš Finansų ministerijos 2014 m. ir 2015 m. gautų beprocentių paskolų panaudojo ir iš ministerijos paimtų paskolų palūkanoms apmokėti. Fondo taikyta praktika imti paskolas, kad ir beprocentes, palūkanoms mokėti, o ne imtis priemonių paskolas perfinansuoti, taip mažinant mokamų palūkanų sąnaudas, ne tik nesumažino 2015 m. fondo biudžeto deficito dėl palūkanų sąnaudų, bet dar padidino didelius fondo įsipareigojimus.

Informacija apie Finansų ministerijos SODRAI iki 2014-01-01 suteiktos paskolų palūkanų dydžius pateikta ataskaitos 4 priede.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė įtvirtino galimybę⁵⁴ fondui prašyti suteikti perskolinamą paskolą ankstesnei paskolai, kurios grąžinimo terminas pagal atitinkamą sutartį nėra suėjęs, grąžinti. Atitinkamai šios galimybės įgyvendinimas nustatytas Valstybės perskolinamų paskolų, paskolų, teikiamų iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų, ir skolos grąžinimo sutartyse nustatomos palūkanų normos nustatymo tvarkos apraše⁵⁵.

Įvertinus tai, kad nuo 2014 metų valstybės perskolinamos paskolos fondui teikiamos už nulio procentų palūkanų normą, ir tai, kad Lietuvai įstojus į euro zoną bankai paskolas teikia taikydami reikšmingai mažesnes palūkanų normas, SODRAI buvo tikslinga pasinaudoti teisės aktais

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014-07-30 nutarimas Nr. 757 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. birželio 4 d. nutarimo Nr. 667 „Dėl Valstybės perskolinamų paskolų ir valstybės garantijų teikimo, suteiktų perskolinamų paskolų grąžinimo ir valstybės garantijų administravimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo, 191 p.

⁵⁵ Patvirtintame Lietuvos Respublikos finansų ministro 2009-10-23 įsakymu Nr. 1K-381, 12 p.

nustatytomis galimybėmis ir kreiptis į Finansų ministeriją dėl ankstesnių paskolų, kurių palūkanų procentas vertinant šių dienų kontekste yra neprotingai didelis, grąžinimo anksčiau laiko.

Paprašius pateikti informaciją, ar buvo pasinaudota galimybe sumažinti fondo išlaidas palūkanoms mokėti, SODRA⁵⁶ paaiškino, kad šia galimybe nepasinaudojo. Tik paraginta valstybinių auditorių, ji kreipėsi į Finansų ministeriją⁵⁷. Papildomai į ministeriją kreipėsi ir Aukščiausiosios audito institucijos auditoriai⁵⁸, prašydami pateikti informaciją dėl paskolų kiekvienai ankstesnei perskolintai ilgalaikiai paskolai, paimtai 2009–2013 metais, kurios grąžinimo terminas pagal atitinkamą sutartį nėra suėjęs, grąžinimo, taip pat nurodyti kokio dydžio baudas ir ar kitas sąnaudas, susijusias su skolinimosi valstybės vardu priemonės pirmalaikiu grąžinimu ar išpirkimu, palūkanas, jei nėra galimybės pirma laiko grąžinti ar išpirkti skolinimosi valstybės vardu priemonę, iš kurios lėšų buvo teikiama perskolinama paskola, SODRA turės sumokėti ministerijai.

Finansų ministerija negalėjo teisingai apskaičiuoti, kokias papildomas išlaidas SODRA turėtų apmokėti ministerijai grąžindama minėtas paskolas, nes, ministerijos paaiškinimu, Vyriausybė neatlieka tikslinio skolinimo dėl SODRAI teikiamų paskolų, todėl paskolų lėšos SODRAI pagal paskolų sutartis pervedamos iš lėšų, gautų tam tikrais metais išleidus Vyriausybės vertybinius popierius, o palūkanų normos dydis buvo nustatytas atsižvelgiant į skolinimosi platinant Vyriausybės vertybinius popierius vidutinius pelningumus. Finansų ministerijos SODRAI pateiktos apskaičiuotos mokėtinos palūkanos identiškos paskolų SODRAI sutarčių sąlygose numatytoms palūkanoms – kitaip tariant, Finansų ministerijos apskaičiuotos palūkanos, kurias turėtų sumokėti fondas, norėdamas perfinansuoti paskolas, lygios palūkanoms, kurias fondas sumokėtų per visą likusį paskolų laikotarpį pagal pasirašytas paskolų sutartis jų neperfinansuojant.

Vadovaujantis Finansų ministerijos skolinių įsipareigojimų žiniaraščiu pagal 2015-12-31 duomenis ir Vyriausybės vertybinių popierių 2015 metų apžvalga, Finansų ministerija 2009 m. priimtų skolinių įsipareigojimų (vertybinių popierių, paskolų ir kt.), skirtų skolų perfinansavimui ar biudžeto deficito finansavimui, 2015 m. gruodžio 31 d. neturėjo.

Atsižvelgę į tai, kad skolinimosi valstybės vardu priemonės, iš kurių lėšų 2009 m. buvo teikiamos perskolinamos paskolos fondui (Nr. 576/577/578/579/586), Finansų ministerija yra grąžinusi ir, vadovaudamiesi Valstybės perskolinamų paskolų, paskolų, teikiamų iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų, ir skolos grąžinimo sutartyse nustatomos palūkanų normos nustatymo tvarkos aprašo nuostatomis, manome, kad, šių valstybės vardu pasiskolintų lėšų pagrindu fondui suteiktų paskolų perfinansavimo sąnaudos lygios nuliui, t. y. skolininko už perskolinamą paskolą ankstesnei perskolinamai paskolai, kurios grąžinimo terminas pagal atitinkamą sutartį nėra suėjęs, grąžinti (perfinansuoti) numatytų išlaidų negali būti.

Finansų ministerija informavo⁵⁹, kad siekdama atsižvelgti į Aukščiausios audito institucijos pastebėjimus, numato:

- 2016 m. įvertinti galimybę perfinansuoti iš komercinių bankų paimtas fondo paskolas;
- 2017 m. suteikti fondui paskolas pinigų srautams subalansuoti, fondui neprisiimant skolinių įsipareigojimų iš komercinių bankų;
- rengiant 2018 m. valstybės biudžetą svarstyti galimybę iki 2020 m. mažinti fondo mokamų palūkanų sumas už iš Finansų ministerijos paimtas paskolas.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2016-04-04 raštas Nr. S-(10-4347)-617.

⁵⁷ VSDF valdybos 2016-04-11 raštas Nr. (4.175E) I-2085 Finansų ministerijai.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2016-05-10 raštas Nr. S-(10-4347)-806 Lietuvos Respublikos finansų ministerijai.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2016-09-30 raštas Nr. (13.22-0301) -5K-1619606-6K-1606823.

2. VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO FONDO ADMINISTRAVIMAS

2.1. Ministerija neužtikrino racionalaus fondo turto valdymo

SADM neužtikrino, kad fondo turtas būtų valdomas racionaliai, nes nesiėmė veiksmų, kad, panaudos sutarčiai pasibaigus, fondo turtas būtų grąžintas arba sudaryta nauja panaudos sutartis. Fondas už jam priklausančio, tačiau nereikalingo, turto pardavimą ar nuomą gali gauti pajamų, tačiau, ministerijos sprendimu, šis turtas kitai valstybės institucijai perduotas neatlygintinai.

Vadovaujantis Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme įtvirtintu viešosios teisės principu, sandoriai dėl valstybės turto turi būti sudaromi tik teisės aktų, reglamentuojančių disponavimą valstybės turtu, nustatytais atvejais ir būdais⁶⁰. Valstybinio audito metu nustatyta atvejų, kai fondo valdyba ir jai pavaldūs teritoriniai skyriai, priimdami su valstybės turto perdavimu susijusius sprendimus, nesilaikė šio įstatyme ir jį įgyvendinančiuose teisės aktuose įtvirtinto principo.

Įsigaliojus turto perdavimo panaudos pagrindais naujam tvarkos aprašui⁶¹, sprendimus priima centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas, tačiau fondo valdybos parengti sprendimai dėl turto perdavimo panaudos pagrindais turi būti suderinti su ministerija kaip institucija, įgyvendinančia fondo valdybos savininko teises ir pareigas. Nustatėme, kad ministerija iki šiol nėra pateikusi atsakymo į fondo valdybos 2015-07-21 raštą⁶² dėl patalpų (301,64 kv. m.), esančių Kalvarijų g. 147, Vilniuje, kuriomis panaudos pagrindais naudojosi ir naudojasi Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos ir kuriai šios patalpos buvo perduotos vienerių metų laikotarpiui iki 2015-08-08.

Atlikę 2014 metų fondo valstybinį auditą nustatėme⁶³, kad Šiaulių skyrius perdavė patalpas, esančias Vytauto Didžiojo g. 82, Kelmėje, pagal panaudą Nacionalinei žemės tarnybai neturėdamas reikalingo centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo sutikimo ir rekomendavome fondo valdybai užtikrinti, kad fondo administravimo įstaigų turtas būtų valdomas teisės aktų nustatyta tvarka, ir imtis priemonių, kad neteisėtai sudarytos turto panaudos sutartys būtų nutrauktos. Nustatėme, kad rekomendacija nėra įgyvendinta, nes sutartis nėra nutraukta, o centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo sutikimas dėl naujos sutarties sudarymo nėra gautas.

Pažymėtina, kad Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 19 str. 2 d. nurodyta, kad lėšos, gautos už fondo turto nuomą, taip pat lėšos, gautos pardavus fondo turtą, atskaičius teisės aktuose numatytas turto saugojimo, pardavimo išlaidas (atlygi), pervedamos į fondo biudžetą, tačiau, vadovaujantis Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymu, fondo turtas kaip ir kitas valstybei priklausantis turtas gali būti perduotas kitoms valstybės

⁶⁰ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 1998-05-12 Nr. VIII-729, 9 str.

⁶¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014-11-05 nutarimas Nr. 1230 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-12-03 nutarimo Nr. 1890 „Dėl valstybės turto perdavimo panaudos pagrindais laikinai neatlygintinai valdyti ir naudoti tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“.

⁶² 2015-07-21 raštas Nr. (7.62) I-4961 „Dėl sprendimo perduoti valstybės turtą pagal panaudos sutartį“ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

⁶³ Valstybinio audito 2015-09-24 ataskaita Nr. FA-P-10-7-26-1, 2.1 poskyris.

institucijoms neatlygintinai. Fondo interesais būtų naudingiau tokį turtą parduoti (fondas gautų pajamų), tačiau ministerija prioritetą šiuo atveju suteikė jai pavaldžios iš valstybės biudžeto išlaikomos Vaikų išlaikymo fondo administracijos naujų patalpų poreikio patenkinimui, nors iki tol šios administracijos naudotos patalpos taip pat tapo nebereikalingos.

Fondo valdybos Vilniaus skyrius administracines patalpas T. Ševčenkos g. 16, Vilniuje (837,94 kv. m.) pripažino nereikalingomis⁶⁴ funkcijoms įgyvendinti ir nusprendė šį turtą siūlyti parduoti bei teikti VĮ Turto bankui dėl įtraukimo į Viešame aukcione parduodamo valstybės (savivaldybės) nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašą. Tačiau SADM nesutiko⁶⁵ su šio turto pardavimu, jos siūlymu minėtos administracinės patalpos patikėjimo teise neatlygintinai perduotos Vaikų išlaikymo fondo administracijai⁶⁶ vadovaujantis 2001-01-05 Vyriausybės nutarimu Nr. 16 „Dėl valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise tvarkos aprašo patvirtinimo“. Patalpos perduotos 2015-09-29 VĮ Turto banko generalinio direktoriaus įsakymu Nr. P13-28.

2.2. Fondo valdyba neužtikrina tinkamos paslaugų sutarčių sudarymo ir vykdymo kontrolės ir tai lėmė neracionalų fondo lėšų panaudojimą

Atlikdami valstybinį auditą nustatėme reikšmingų pastebėjimų dėl fondo valdybos veiklos užtikrinimui reikalingų 1 103,6 tūkst. Eur vertės sutarčių sudarymo ir vykdymo (administravimo) trūkumų.

Mūsų vertinimu, už pirkimo sąlygų rengimą atsakingi fondo valdybos darbuotojai nepakankamai išsiaiškina fondo valdybos poreikius dėl perkamų prekių ar paslaugų, o sutarčių vykdymo metu nepakankamai atstovauja fondo valdybos interesams, nepakankamai kontroliuoja tiekėjo teikiamas paslaugas ir neišreikalauja laiku ir tinkamo sutartyje numatyto rezultato. Dėl sutartyse numatytų, tačiau netaikomų, sankcijų netinkamai paslaugas teikiantiems tiekėjams pastebėjimus teikėme ir ankstesnių auditų metu. Pastebime, kad fondo valdyba tiksliau ir aiškiau formuluoja sutarčių nuostatas dėl numatomų sankcijų, tačiau nematome sutarčių administravimo pažangos. Fondo valdyba netaiko sankcijų tiekėjams arba, jei nėra tiekėjų kaltės, neatlieka tyrimo dėl netinkamo sutarčių administravimo kaltų fondo valdybos darbuotojų nustatymo net tais atvejais, kai dėl netinkamai pagal sutartį atliktų darbų fondas patiria nepagrįstai didesnes išlaidas (plačiau ataskaitos 1.6 poskyryje).

Valstybinio audito metu fondo valdybai teikėme pastebėjimus dėl sutarčių, kuriomis, mūsų vertinimu, fondo valdyba įsigijo veiklai nebūtinų prekių ir paslaugų, nes valstybinio audito metu negavome informacijos apie jų reikalingumą ir panaudojimą. Pažymėtina, kad atsižvelgęs į audito metu teiktą rekomendaciją fondo valdybos Vilniaus skyrius nutraukė su fondo veikla nesusijusią paslaugų sutartį dėl kavinės veiklai reikalingų kavinės riebalų gaudyklės techninio aptarnavimo ir remonto bei atliekų utilizavimo paslaugų teikimo.

Fondo valdyba atviro konkurso būdu įsigijo lokalinių kompiuterinių tinklų ir kompiuterinės įrangos priežiūros ir remonto 607,3 tūkst. Eur vertės paslaugas (pirkimo Nr. 159293), kurių dalimi numatytas preliminarus 1 000 naujų kompiuterinių darbo vietų įrengimas (vienos darbo vietos

⁶⁴ VSDF valdybos Vilniaus sk. direktorius 2015-04-17 įsakymas Nr. V-41 „Dėl nekilnojamojo turto pripažinimo nereikalingu“.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2015-09-10 raštas Nr. (5.1.3-73) SD-5694 fondo valdybai.

⁶⁶ VĮ Turto banko generalinio direktoriaus 2015-09-29 įsakymas Nr. P13-28.

įrengimo kaina 35 Eur). Valstybinio audito metu fondo valdyba objektyviais duomenimis ar konkrečiais planais tokio poreikio nepaaiškino – 2015 metais buvo įrengtos tik 43 kompiuterinės darbo vietos. Pagal šią sutartį tiekėjas vieną kompiuterinę vietą visuose teritoriniuose padaliniuose įsipareigojo įrengti už 35 Eur, tačiau Šilalės skyrius patalpų remonto metu iš kito tiekėjo trijų tokių darbo vietų įrengimo paslaugas įsigijo už 566 Eur (187 Eur už vieną darbo vietą), t. y. daugiau nei 5 kartus brangiau.

Fondo valdyba atviro konkurso būdu įsigijo Antivirusinės programinės įrangos licencijų techninio aptarnavimo 242,2 tūkst. Eur vertės paslaugas (pirkimo Nr. 154032). Šio pirkimo sąlygose buvo nurodyta, kad perkamoje įrangoje privalo būti numatyta galimybė prireikus aktyvuoti el. paštą arba internetu išsiunčiamų duomenų automatinį redagavimą, kuris galėtų automatiškai pakeisti „jautrius duomenis“ dokumentuose specialiais simboliais (pavyzdžiui, jei siunčiamas dokumentas su asmens kodais, tai pereinant per el. pašto apsaugos arba per interneto srauto duomenų saugos programinę įrangą ši informacija gali būti pakeičiama specialiais simboliais, pavyzdžiui, XXXX), automatiškai pašalinti jautrią informaciją, tokią kaip „metaduomenys“ *Microsoft Office (Word, Excel, PowerPoint)* ir PDF failuose. Mūsų vertinimu, tai gana brangus techninis sprendimas ir ne kiekviena asmens duomenis tvarkanti valstybinė institucija tokią įrangą gali įsigyti. Valstybinio audito metu jokie šių pirkimo sąlygų reikalingumo poreikį pagrindžiantys dokumentai ar kiti rašytiniai įrodymai nebuvo pateikti. Be to, fondo valdyba valstybinio audito metu negalėjo paaiškinti pirkimo dokumentuose vartojamos sąvokos „jautrūs duomenys“ ir „jautri informacija“ tokia kaip metaduomenys išsamaus turinio, pagal kurį būtų galima įvertinti laimėjusio tiekėjo pasiūlymo ir jo įdiegto sprendimo atitikimą šiam pirkimo sąlygų reikalavimui. Valstybinio audito metu norėjome patikrinti, kaip pirkimą laimėjęs tiekėjas įgyvendina šiuos pirkimo sąlygose ir sutartyje numatytus ir į bendrą sutarties kainą įskaičiuotus reikalavimus. Fondo valdyba atsakė, jog tiekėjas neprivalo įgyvendinti šių reikalavimų, nes valdybai tokio poreikio nėra ir neaišku, kada reikės, tačiau auditoriams atkreipus dėmesį asmens kodo pakeitimo specialiais jį užšifruojančiais simboliais funkciją įdiegė. Mūsų vertinimu, jei fondo valdyba tam tikrą paslaugų dalį sieja su neapibrėžtais ateities poreikiais, jie visų pirma turi būti pagrįsti konkrečiais teisės aktų reikalavimais ar kitais dokumentais ir už juos turi būti nustatytas atskiras apmokėjimas. Priešingu atveju tokius ribojančius tiekėjų konkurenciją, taip pat neaiškius ir dviprasmiškus reikalavimus draudžia nustatyti Viešųjų pirkimų įstatymo 24 straipsnio 9 dalis, 25 straipsnio 2 dalis ir 32 straipsnio 2 dalis.

Fondo valdyba supaprastinto atviro konkurso būdu (pirkimo Nr. 160933) sudarė pensijų gavėjų pažymėjimų kortelių gamybos sutartį (bendra jos vertė 103,1 tūkst. Eur su PVM), kurioje numatė poreikį pažymėjime esančioje magnetinėje juostelėje įrašyti visus pažymėjime esančius rekvizitus: pažymėjimo numerį, pensijos gavėjo vardą, pavardę, gimimo datą, pensijos rūšį, kortelės išdavimo datą ir jos galiojimo terminą. Valstybinio audito metu fondo valdyba nepateikė aiškios informacijos, kaip yra ar bus naudojama ši fondo lėšomis apmokama pensijos gavėjų pažymėjimų kortelėse įdiegta magnetinių juostelių funkcija. Pažymėtina, kad fondo valdyba kortelėje įdiegtos funkcijos jos išdavimo pensijos gavėjui metu nė negali patikrinti.

Fondo valdybai pateikėme pastebėjimus dėl viešinimui skirtų sutarčių sudarymo ir jų vykdymo. Fondo valdyba pagal viešinimo paslaugų sutartį apmokėjo spaudoje užsakytą 4,2 tūkst. Eur vertės straipsnį (interviu), kuriame mintis ir nuomonę dėl socialinio draudimo aktualijų ir perspektyvų reiškė ir kitų su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir jos formuojama socialinio draudimo politika nesusijusių institucijų atstovai, be to, nesilaikant nustatytų taisyklių, minėtas interviu spaudoje nebuvo pažymėtas kaip užsakomasis. Nesant tokios informacijos, neužtikrinamas fondo lėšų panaudojimo skaidrumas ir visuomenės informavimo objektyvumas. Taip pat fondo valdyba apmokėjo 16,9 tūkst. Eur informacinių straipsnių ir vaizdo siužetų apie naujai kuriamą socialinį modelį rengimo ir publikavimo internetiniame

naujienu portale išlaidas. Projekto „Lietuvos socialinio modelio, apimančio užimtumo didinimą, darbo santykių reglamentavimo tobulinimą ir socialinio draudimo tvarumą, sukūrimas“ viešinimo funkcija buvo priskirta SADM kaip projektą vykdančios institucijos kompetencijai, todėl nenustatėme pagrindo šį ministerijos vykdytą projektą viešinti jame nedalyvaujančios fondo valdybos lėšomis. Valstybinio audito metu nustatėme, kad fondo valdyba neužtikrino sutarties vykdymo kontrolės, todėl apmokėjo už nesuteiktas paslaugas: apmokėti 2 iš sutartyje numatytų 15 straipsnių internetiniame naujienu portale buvo publikuoti anksčiau, nei numatyta sutartyje, ir anksčiau, nei sudaryta paslaugų teikimo sutartis.

Siekiant skaidraus ir racionalaus lėšų naudojimo, fondo valdyba turėtų laikytis visuomenės informavimo taisyklių nuostatos pirmenybę teikti toms priemonėms, kurios nereikalauja įstaigos lėšų: spaudos konferencijoms, pranešimams, interviu, dalyvavimui radijo ir televizijos laidose, taip pat atskleisti apmokėjimo už straipsnį lėšų šaltinį⁶⁷.

Valstybinio audito metu nustatėme atvejų, kai fondo valdyba, paslaugų tiekėjams netinkamai vykdant sutartis, nepagrįstai netaiko šiose sutartyse numatytų sankcijų ir iš tiekėjų neišreikalauja pirkimo dokumentuose ir sutartyse numatytų paslaugų atlikimo – tinkamo ir nustatytais terminais.

Fondo valdyba supaprastinto atviro konkurso būdu įsigijusi (pirkimo Nr. 139678) optimalaus finansų ir apskaitos sistemos modelio parengimo paslaugas, sudarė 87,6 tūkst. Eur vertės sutartį⁶⁸. Valstybinio audito metu nustatyta, kad paslaugos pagal šią sutartį fondo valdybai turėjo būti suteiktos iki 2015-03-01. Pasibaigus sutartyje numatytiems paslaugų teikimo terminams, t. y. 2015-05-20 ir 2015-06-12, fondo valdyba raštais kreipėsi į Viešųjų pirkimų tarnybą dėl dalies sutartyje numatytų paslaugų atsisakymo. Tarnyba sutikimą davė. Valstybinio audito metu nustatėme, kad fondo valdyba netaikydama jokių sutartyje numatytų sankcijų likusias neatsisakytas paslaugas iš tiekėjo priėmė faktiškai pakeitus jų sutartyje numatytą turinį, apimtį ir atlikimo terminus, o tai draudžia Viešųjų pirkimų įstatymo 18 straipsnio 8 dalis.

Fondo valdyba supaprastinto mažos vertės pirkimo metu sudarė Finansų valdymo sistemos pritaikymo darbui su SEPA (bendros mokėjimų eurais erdvės) ir fondo lėšas leidžiančia taupyti *SwedbankGateway* paslauga 42,3 tūkst. Eur vertės sutartį. Sutartis galiojo iki visiško šalių įsipareigojimų įvykdymo, bet ne ilgiau kaip iki 2016-01-31. Patikrinus šios sutarties įvykdymą 2016-06-21, nustatyta, kad tiekėjas sutartyje numatytų darbų neįvykdė ir jokie darbai nebuvo priimti ir apmokėti. Fondo valdyba sutartyje nustatytas sankcijas pritaikė tik valstybiniais auditoriams pateikus pastabas. Laikotarpiu 2016-01-01 – 2016-07-14 dėl netinkamo sutarties vykdymo paslaugų teikėjui priskaičiuota 3,3 tūkst. Eur delspinigių.

3. KONSOLIDUOTŲJŲ ATASKAITŲ RINKINIAI

Ką mes anksčiau pastebėjome ir siūlėme

Iki šiol fondo valdyba nėra nustačiusi detalių fondo biudžeto vykdymo ir finansinių ataskaitų rengimo principų: kokios lėšos priskiriamos fondui, o kokios – fondą administruojančių įstaigų veiklai. Tai leistų parengti teisingas, informatyvias ir objektyviai palyginamas biudžeto vykdymo ir

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-07-16 nutarimu Nr. 908 patvirtintos Visuomenės informavimo apie ministro veiklą taisyklės, 3 ir 4.2 p.

⁶⁸ Sutartis 2013-10-31 Nr. F1-0-167.

finansines ataskaitas. Šią pastabą teikėme fondo valdybai valstybinio audito ataskaitoje⁶⁹ atlikę VSDF 2011 metų auditą. Kad finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose būtų pateikti teisingi duomenys ir jų vartotojams suteikta aiški, neklaidinanti informacija, 2013 metų fondo audito ataskaitoje⁷⁰ teikėme rekomendaciją fondo valdybai inicijuoti fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimus: detalizuoti ataskaitų sudarymo principus ir jų straipsnių paaiškinimus, kuriais remiantis būtų pateikiama visa informacija apie atitinkamų finansinių metų fondo ir jį administruojančių įstaigų veiklos finansavimo šaltinius ir patirtas išlaidas. Taip pat, kad finansinėse ir biudžeto vykdymo ataskaitose duomenys būtų pateikiami teisingai ir kad būtų tinkamai laikomasi VSAFAS nuostatų, teikėme rekomendaciją parengti ir patvirtinti apskaitos politikos pakeitimus, kurie detalčiai reglamentuotų specifinių, tik fondui būdingų sričių apskaitos principus ir operacijas, užtikrintų, kad būtų nuosekliai laikomasi kaupimo principo visose fondo pajamų ir sąnaudų apskaitos srityse.

Kaip fondo valdyba įgyvendina mūsų rekomendacijas

Rekomendacijos neįgyvendintos, nes VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklėse nėra nustatyta rekomendacijose pateikti dalykai. Šių rekomendacijų įgyvendinimas fondo valdybos prašymu buvo atidėtas kelis kartus, paskutinį kartą iki 2016-06-30. Pažymėtina, kad fondo valdyba parengė VSDF biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių pakeitimo projektą ir pateikė⁷¹ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai derinti.

3.1. Apskaitant pajamas ir sąnaudas netaikytas kaupimo principas

Iki 2015 m. pabaigos nebuvo įgyvendintos kai kurios 2012 m. valstybinio audito ataskaitoje⁷² teiktos rekomendacijos⁷³ dėl sisteminių apskaitos klaidų pajamų ir sąnaudų srityse, o šių klaidų visuma gali turėti įtakos finansinių ataskaitų teisingumui.

Kaip ir ankstesniais metais, VSDF administruojančiose įstaigose delspinigiai už pavėluotą įmokų mokėjimą pripažįstami pajamomis netaikant kaupimo principo, t. y. ne tą laikotarpį, kai jos uždirbamos. Kaupimo principas kaip bendrasis apskaitos principas apibrėžtas Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo⁷⁴ 3 straipsnio 2 dalies 6 punkte ir 9 straipsnyje, 1-ojo VSAFAS „Informacijos pateikimas finansinių ataskaitų rinkinyje“ 15.6 ir 23 punktuose, 10-ojo VSAFAS „Kitos pajamos“ 9 punkte.

Dėl to, kad delspinigių apskaitai netaikomas kaupimo principas, negalėjome patvirtinti, ar veiklos rezultatų ataskaitoje nurodytos 1 641,0 tūkst. Eur finansinės ir investicinės veiklos pajamos ir finansinės būklės ataskaitoje nurodytos 424,0 tūkst. Eur gautinos sumos yra teisingos.

Fondą administruojančiose įstaigose socialinio draudimo sąnaudos iki šiol įtraukiamos į apskaitą tą laikotarpį, kai gaunami apdraustųjų prašymai skirti atitinkamas išmokas, neatsižvelgiant į prievolės mokėti šias išmokas atsiradimo datą. 2012 m. audito ataskaitoje nurodėme, kad teisės gauti socialinio draudimo išmoką įgijimo nelaikant įpareigojamuoju įvykiu ir nekaupiant mokėtinų sumų (įsipareigojimų), apskaitoje neužregistruojami atidėjiniai, skirti socialinio draudimo išmokoms mokėti asmenims, atskaitiniu laikotarpiu įgijusiems į jas teisę, o su šiomis išmokomis susijusios sąnaudos

⁶⁹ 2012-07-17 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-10-2-49.

⁷⁰ 2014-09-08 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-10-5-49.

⁷¹ VSDF valdybos 2016-06-15 raštas Nr. (12.6E) I-3576 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

⁷² 2012-07-17 valstybinio audito ataskaita Nr. FA-P-10-2-49.

⁷³ Fondo valdybos prašymu, rekomendacijų įgyvendinimo terminas nukeltas į 2016 m. I ketvirtį.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas, 2007-06-26 Nr. X-1212.

įtraukiamos į apskaitą ne kaupimo principu – nesilaikoma 11-ojo VSAFAS „Sąnaudų“ 4 punkto reikalavimų. Atsižvelgiant į 2-ojo VSAFAS „Finansinės būklės ataskaita“ 3 punktą ir 18-ojo VSAFAS „Atidėjiniai, neapibrėžtieji įsipareigojimai, neapibrėžtasis turtas ir poataskaitiniai įvykiai“ 6, 8 ir 23 punktus, įsipareigojimas, kurio įvykdymo laiko negalima tiksliai nustatyti, tačiau galima patikimai įvertinti, laikomas atidėjiniu. Teisės aktuose įtvirtinta teisė gauti išmokas turėtų būti laikoma įpareigojamuoju įvykiu, o sudarant finansines ataskaitas turėtų būti įvertinti buvę įvykiai (teisės gauti išmokas atsiradimo faktai), darantys poveikį dabartiniam įsipareigojimui, t. y. pripažįstama atidėjinio suma turėtų būti labiausiai tikėtina dabartiniam įsipareigojimui įvykdyti reikalingų išlaidų suma paskutinę ataskaitinio laikotarpio dieną. Fondą administruojančios įstaigos, turėdamos informaciją apie asmenis, kurie turi teisę gauti tam tikras išmokas, tačiau sprendimas jiems skirti išmokas nebuvo priimtas iki ataskaitinių metų pabaigos, turi įvertinti įsipareigojimus ir apskaitoje bei ataskaitose nurodyti atidėjinių sumas.

Socialinio draudimo išmokų apskaitos aplinkybės

Fondo valdyba Aukščiausiai audito institucijai dėl rekomendacijų vykdymo nurodė⁷⁵, kad socialinio draudimo išmokas įtraukti į apskaitą kaupimo principu, atsiradus prievolei mokėti socialinę išmoką, bet asmeniui nepateikus prašymo ją skirti, kol kas nėra techninių galimybių, nes reikia atlikti programinės įrangos pakeitimus. Prieš atliekant pakeitimus, reikia peržiūrėti visą išmokų skyrimo ciklą ir pakeisti šiuo metu socialinio draudimo išmokų skaičiavimo procesus. Rekomendacijos įgyvendinimo terminas buvo nukeltas į 2016 m. I ketvirčio pabaigą, tačiau rekomendacija laiku neįgyvendinta, todėl, fondo valdybos prašymu, rekomendacijos įgyvendinimas pakartotinai nukeltas į 2016 m. IV ketvirčio pabaigą.

Kadangi socialinio draudimo išmokų apskaitai tik iš dalies taikomas kaupimo principas, finansinės būklės ataskaitoje negalėjome patvirtinti 64 518,41 tūkst. Eur įsipareigojimų (trumpalaikių atidėjinių), o veiklos rezultatų ataskaitoje – 21 096,4 tūkst. Eur nuvertėjimo ir nurašytų sumų sąnaudų teisingumo.

3.2. Neištaisytos biudžeto vykdymo apskaitos klaidos

Dėl neištaisyty 2011, 2012 ir 2013 m. auditų nustatytų biudžeto vykdymo apskaitos klaidų, susijusių su pajamų ir išlaidų apskaita, fondo biudžeto vykdymo pajamų ir išlaidų ataskaitoje pagal 2015-12-31 duomenis pateikti neteisingi duomenys:

- gali būti nurodytos mažesnės socialinio draudimo išmokų (kurias teisė gauti įgyjama anksčiau, nei pateikiamas prašymas) ir neatgautinų ir abejotinai atgautinų sumų išlaidos ir atgautų į ankstesnių metų išlaidas išskeltų abejotinai atgautinų sumų pajamos;
- negalime patvirtinti, kad 1 306, 2 tūkst. Eur delspinigių pajamų nurodyta teisingai.

2015 m. biudžeto vykdymo apskaitoje padaryta tų pačių klaidų, nustatytų ankstesnių auditų metu.

Ataskaitos 3.1 poskyryje nurodėme finansinių ataskaitų teisingumui įtakos turinčius pastebėjimus dėl netinkamo pajamų ir sąnaudų pripažinimo. Kadangi fondo biudžeto vykdymo apskaitai ir ataskaitoms taikomi tokie pat principai kaip ir finansinėms ataskaitoms, tie patys pastebėjimai turi įtakos ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio teisingumui.

Iki šiol fondo administravimo įstaigose nuvertėjimo sąnaudų (išlaidų) apskaita vedama pagal neaiškias ir nepatvirtintas apskaitos taisykles, apskaitant nuvertėjimo sąnaudų atstatymo operacijas, nėra išskiriama, už kurį laikotarpį – praėjusį ar einamąjį – šios atstatomos nuvertėjimo

⁷⁵ VSDF valdybos 2014-01-09 raštas Nr. (4.175) I-270.

sumos buvo apskaičiuotos. Dėl šių priežasčių negalėjome įsitikinti, kad 2015 metais nebuvo atgauta praėjusiais laikotarpiais apskaičiuotų gautinų sumų, kurių nuvertėjimas buvo apskaičiuotas, todėl negalime patvirtinti, kad pajamų ir išlaidų ataskaitoje teisingai nurodytos atgautos į ankstesnių metų išlaidas iškelto abejotinai atgautinos sumos (pajamos). Dėl tos pačios priežasties neatgautinų ir abejotinai atgautinų sumų išlaidos gali būti nurodytos mažesnės.

Fondo valdybai rekomenduojame fondo apskaitą reglamentuojančiuose dokumentuose aiškiai apibrėžti nuvertėjimo sąnaudų apskaitos principus.

Valstybės kontrolierius

Arūnas Dulkys

Auditas atliktas, vykdant 2015-09-07 pavedimą Nr. P-10-3

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė: vyriausioji valstybinė auditorė Daiva Navickienė (grupės vadovė), vyresnieji valstybiniai auditoriai Laura Grigonytė, Vilma Lapinskienė, Vytenis Žukas, Loreta Tomickytė-Šajaukienė.

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybinio socialinio draudimo
fondo 2015 metų ataskaitų rinkinio
teisingumas bei lėšų ir turto valdymo,
naudojimo ir disponavimo jais
teisėtumas“
1 priedas

Teisės aktai, kuriais vadovaujantis atliktos audito procedūros ir vertinimai

Audito procedūras ir vertinimus dėl lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumo atlikome vadovaudamiesi teisės aktais:

1. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto 2016 metų rodiklių patvirtinimo įstatymas.
2. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas.
3. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sandaros įstatymas.
4. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymas.
5. Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas.
6. Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas.
7. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
8. Lietuvos Respublikos nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įstatymas.
9. Lietuvos Respublikos pensijų sistemos reformos įstatymas.
10. Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymas.
11. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės ir netekto darbingumo (invalidumo) pensijų kompensavimo įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
12. Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų ir valstybinių pensijų, sumažintų dėl draudžiamųjų pajamų turėjimo, kompensavimo įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
13. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
14. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
15. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
16. Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
17. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
18. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas.

19. Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų įstatymas.
20. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas.
21. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas.
22. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
23. Lietuvos Respublikos centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo įstatymas.
24. Lietuvos Respublikos asmenų, kuriems už darbą apmokama iš valstybės ar savivaldybės biudžeto lėšų, dėl ekonomikos krizės neproporcingai sumažinto darbo užmokesčio (atlyginimo) dalies grąžinimo įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
25. Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas.
26. Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaičiavimo ir mokėjimo laikinasis įstatymas.
27. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas ir jį įgyvendinantys teisės aktai.
28. Lietuvos Respublikos Saugiųjų dokumentų ir saugiųjų dokumentų blankų gamybos įstatymas.
29. Lietuvos Respublikos šeimynų įstatymas.
30. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas.
31. Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas.
32. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas.
33. Lietuvos Respublikos Europos Sąjungos institucijų darbuotojų ir Europos Parlamento narių pensinių teisių išsaugojimo ir perkėlimo įstatymas.
34. Europos Parlamento ir Tarybos 2004-04-29 reglamentas (EB) Nr. 883/2004 „Dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo“.
35. Europos Parlamento ir Tarybos 2004-04-29 reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 „Dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarkos“ įgyvendinimo tvarką.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimas Nr. 647 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“.
37. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994-11-18 nutarimas Nr. 1156 „Dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų patvirtinimo“.
38. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-01-25 nutarimas Nr. 86 „Dėl Ligos ir motinystės socialinio draudimo pašalpų nuostatų patvirtinimo“.
39. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-12-24 nutarimas Nr. 1656 „Dėl Nedarbo socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“.
40. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-03-22 nutarimas Nr. 309 „Dėl Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokų nuostatų patvirtinimo“.

41. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-06-06 nutarimas Nr. 665 „Dėl Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo“.
42. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993-07-08 nutarimas Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“.
43. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-11-26 nutarimas Nr. 1407 „Dėl nelegalaus darbo reiškinių kontrolės koordinavimo“.
44. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011-04-09 įsakymas Nr. 1K-152 „Dėl viešojo sektoriaus subjektų finansinių ataskaitų rinkinių konsolidavimo“.
45. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001-06-04 nutarimas Nr. 667 „Dėl Valstybės perskolinamų paskolų ir valstybės garantijų teikimo, suteiktų perskolinamų paskolų grąžinimo ir valstybės garantijų administravimo taisyklių patvirtinimo“.
46. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-02-11 nutarimas Nr. 163 „Dėl viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto ir kitų nekilnojamųjų daiktų sąrašo patvirtinimo“.
47. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-07-19 nutarimas Nr. 1167 „Dėl vienkartinių piniginių išmokų valstybės tarnautojams skyrimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
48. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999-06-03 nutarimas Nr. 719 „Dėl Inventorizacijos taisyklių patvirtinimo“.
49. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-09-02 nutarimas Nr. 1118 „Dėl Nelaimingų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatų patvirtinimo“.
50. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-07-16 nutarimas Nr. 908 „Dėl visuomenės informavimo apie ministro veiklą taisyklių patvirtinimo“.
51. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005-06-30 įsakymas Nr. V-533/A1-189 „Dėl teisės aktų, susijusių su elektroniniais nedarbingumo pažymėjimais bei elektroniniais nėštumo ir gimdymo atostogų pažymėjimais, patvirtinimo“.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybinio socialinio draudimo
 fondo 2015 metų ataskaitų rinkinio
 teisingumas bei lėšų ir turto valdymo,
 naudojimo ir disponavimo jais
 teisėtumas“
 2 priedas

VSDF biudžeto pajamų plano vykdymas ir kitimo tendencijos 2014–2015 m.

Eil. Nr.	Pajamų straipsniai	2015 m. įvykdyta, mln. Eur	2015 m. patvirtinta, mln. Eur	2015 m. įvykdymo proc.	2014 m. įvykdyta, mln. Eur	2015–2014 m. pokytis, proc.
1.	Draudėjų valstybinio socialinio draudimo įmokos	2 779,7	2 779,2	100,0	2 582,5	7,6
2.	Apdraustųjų valstybinio socialinio draudimo įmokos	294,7	294,5	100,1	273,8	7,6
3.	Savarankiškai dirbančių asmenų valstybinio socialinio draudimo įmokos	75,4	93,1	81,0	58,5	29,0
4.	Valstybinio savanoriškojo socialinio draudimo įmokos	0,3	1,4	22,1	1,0	-69,2
5.	Delspinigiai, palūkanos ir baudos	1,6	1,7	90,3	1,7	-7,6
6.	Asignavimai iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir kitų valstybės piniginių išteklių	123,2	56,2	219,2	128,4	-4,1
7.	Atgautos į ankstesnių metų išlaidas išskeltos abejotinai atgautinos sumos			0,0		
8.	Veiklos pajamos ir iš įtraukto į fondo apskaitą turto gaunamos pajamos	10,8	13,3	81,2	13,3	-18,8
9.	Iki 2012 m. gruodžio 31 d. sveikatos draudimo įmokos iš socialinio draudimo pašalpų					
10.	Lėšos už ES institucijų pensijų sistemoje įgytas pensines teises	0,1			0,1	-8,0
Iš viso:		3 285,7	3 239,5	101,4	3 059,3	7,4

Šaltinis – AAI pagal fondo valdybos pateiktus duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybinio socialinio draudimo
fondo 2015 metų ataskaitų rinkinio
teisingumas bei lėšų ir turto valdymo,
naudojimo ir disponavimo jais
teisėtumas“
3 priedas

VSDF biudžeto išlaidų plano vykdymas ir kitimo tendencijos 2014–2015 m.

Eil. Nr.	Išlaidų straipsniai	2015 m. įvykdyta, mln. Eur	2015 m. struktūra proc.	2015 m. patvirtinta, mln. Eur	2015 m. įvykdymo proc.	2014 m. įvykdyta, mln. Eur	2015–2014 m. pokytis proc.
1.	Pensijų socialiniam draudimui	2 488,2	72,7	2 441,6	101,9	2 519,22	-1,2
2.	Ligos ir motinystės socialiniam draudimui	436,7	12,8	418,3	104,4	353,34	23,6
3.	Nedarbo socialiniam draudimui	104,5	3,1	131,7	79,4	110,7	-5,6
3.1.	Nedarbo draudimo išmokoms	76,0	2,2	102,8	73,9	61,9	22,8
3.2.	Užimtumo rėmimo priemonėms	28,5	0,8	29,0	98,5	29,0	-1,5
3.3.	Užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančioms įstaigoms išlaikyti ir darbo rinkos paslaugoms teikti	0,0	0,0	0,0	0,0	19,8	-100,0
4.	Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniam draudimui	16,8	0,5	18,3	92,0	16,6	1,7
5.	Iki 2012 m. gruodžio 31 d. lėšos, pervedamos į Privalomojo sveikatos draudimo fondą	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6.	Lėšos, pervedamos į pensijų fondus	140,3	4,1	142,5	98,5	128,5	9,2
7.	Neatgautinos ir abejotinai atgautinos sumos	17,6	0,5	14,5	121,8	15,1	16,4
8.	Veiklos sąnaudos	218,2	6,4	227,7	95,9	228,1	-4,3
8.1.	Fondo administravimo įstaigų finansavimo sąnaudos	66,0	1,9	70,2	94,0	65,5	0,7
8.2.	Ilgalaikio turto nusidėvėjimas ir amortizacija	3,1	0,1	5,2	59,8	3,3	-6,3
8.3.	Kitos fondo veiklos sąnaudos	149,1	4,4	152,3	97,9	166,5	-10,4
Iš viso:		3 422,5	100,0	3 394,5	100,8	3 371,55	1,5

Šaltinis – AAI pagal fondo valdybos pateiktus duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybinio socialinio draudimo
 fondo 2015 metų ataskaitų rinkinio
 teisingumas bei lėšų ir turto valdymo,
 naudojimo ir disponavimo jais
 teisėtumas“
 4 priedas

Finansų ministerijos SODRAI iki 2014-01-01 suteiktos paskolos (mln. Eur),
 galiojusios 2015 m.

Sutarties terminas	Paimta dalis	Pradedama grąžinti	Likutis 2014-12-31	Grąžinta per 2015 m.	Likutis 2015-12-31	Metinė palūkanų norma, proc.
2009-04-20–2016-12-20	121,64	2013-01-20	60,82	30,41	30,41	7,94
2009-07-03–2016-12-20	207,08	2013-01-20	103,54	51,77	51,77	7,94
2009-09-07–2016-12-20	86,89	2013-01-20	43,44	21,72	21,72	8,00
2009-10-05–2019-12-20	133,23	2017-01-20	133,23		133,23	8,00
2009-11-03–2019-12-20	296,86	2017-01-20	296,86		296,86	7,72
2009-12-30–2019-12-20	379,40	2017-01-20	379,40		379,40	7,801
2010-09-13–2015-12-20	101,37	2013-01-20	33,79	33,79	0,00	5,351
2010-12-29–2020-12-20	283,83	2018-01-20	283,83		283,83	4,911
2011-08-26–2016-12-20	208,53	2014-01-20	139,02	69,51	69,51	4,401
2012-01-30–2021-05-20	406,05	2020-01-20	406,05		406,05	5,564
2012-08-29–2017-12-20	230,25	2016-01-20	230,25		230,25	4,666
2013-02-06–2021-12-20	264,71	2021-01-20	264,71		264,71	4,321
2013-08-01–2019-12-20	246,18	2017-01-20	231,70		231,70	2,733

Šaltinis – AAI pagal fondo valdybos pateiktus duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybinio socialinio draudimo
 fondo 2015 metų ataskaitų rinkinio
 teisingumas bei lėšų ir turto valdymo,
 naudojimo ir disponavimo jais
 teisėtumas“
 5 priedas

Raštai „Dėl audito metu nustatytų dalykų“

Eil. Nr.	Įstaiga	Registracijos data	Dokumento numeris
1.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	2016-03-03 2016-03-15 2016-03-31 2016-04-14 2016-04-26 2016-05-18 2016-06-03 2016-09-05	S-(10-4347)-441 S-(10-4347)-506 S-(10-4347)-595 S-(10-4347)-695 S-(10-4347)-759 S-(10-4347)-874 S-(10-4347)-978 S-(10-4347)-1421
2.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Vilniaus skyrius	2016-03-22 2016-07-27	S-(10-4347)-549 S-(10-4347)-1280
3.	Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Šilalės skyrius	2016-07-28	S-(10-4347)-1283
4.	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija	2016-04-15 2016-05-05 2016-05-18	S-(10-4347)-696 S-(10-4347)-793 S-(10-4347)-866
5.	Lietuvos Respublikos finansų ministerija	2016-09-27	S-(10-4347)-1542

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybinio socialinio draudimo
 fondo 2015 metų ataskaitų rinkinio
 teisingumas bei lėšų ir turto valdymo,
 naudojimo ir disponavimo jais
 teisėtumas“
 6 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas/ Priemonės/ Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Inicijuoti tikslesnį ir aiškesnį valstybės lėšomis draudžiamų dvasininkų ir vienuolių ryšio su Lietuvos Respublika apibūdinimą teisės aktuose, kad būtų išvengta socialiniu draudimu kitoje valstybėje draudžiamų asmenų draudimo Lietuvos valstybės biudžeto lėšomis.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Parengti teisės aktų pakeitimo projektus, numatančius aiškesnį valstybės lėšomis draudžiamų dvasininkų ir vienuolių ryšio su Lietuvos Respublika apibūdinimą.	2017 m. IV ketvirtis
2.	Inicijuoti nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinio draudimo įmokų dydžio diferenciaciją draudžiant profesinių mokyklų mokinius, aukštųjų mokyklų studentus ir asmenis, teritorinių darbo biržų siūstus profesiniam mokymui ar profesinei reabilitacijai – jų profesinės veiklos praktikos įstaigoje ar įmonėje laikui; asmenis, kurie mokosi pataisos pareigūnų švietimo įstaigoje pagal profesinio mokymo programas (kursantai), – jų mokymo ir pratybų laikui; asmenis, atliekančius savanorišką praktiką Užimtumo rėmimo įstatymo nustatyta tvarka, – savanoriškos praktikos sutarties galiojimo laikotarpiu.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Parengti Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-06-14 nutarimu Nr. 647, pakeitimo projektą, kuriame būtų pakeista šiuo metu galiojanti valstybės lėšomis draustų asmenų tvarka, pagal kurią būtų atsižvelgta į tai, kurios rizikos grupės draudėjo įmonėje praktika ar mokymas atliekami.	2017 m. IV ketvirtis
3.	Planuojant/rengiant kitų metų biudžetą iš ministerijos veiklai skirtų valstybės biudžeto asignavimų suplanuoti Užimtumo fondo administravimo išlaidų kompensacijų sumas už nedarbo socialinių draudimo įmokų pervėdimą.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Kreiptis į Lietuvos Respublikos finansų ministeriją dėl valstybės biudžeto asignavimų, reikalingų 2017 metais kompensuoti Užimtumo fondo administravimo išlaidas. 2018 metų ministerijos biudžeto projekte suplanuoti lėšų poreikį Užimtumo fondo	2016 m. IV ketvirtis 2017 m. II ketvirtis

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas/ Priemonės/ Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
			administravimo išlaidų kompensacijoms.	
4.	Užimtumo fondui pervestomis nedarbo socialinio draudimo įmokų lėšomis finansuoti tik įstatymu aiškiai apibrėžtas aktyvios darbo rinkos politikos priemonės.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Siekiant užtikrinti tinkamą Užimtumo fondo lėšų panaudojimą tik įstatymu apibrėžtais tikslais, ministerija raštu atkreips dėmesį ir įpareigos Lietuvos darbo biržą stiprinti vidaus kontrolės procedūras ir užtikrinti, kad Užimtumo fondui pervestomis lėšomis būtų finansuojamos tik aktyvios darbo rinkos politikos priemonės.	2016 m. IV ketvirtis
5.	Inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl einamaisiais metais nepanaudotų Valstybinio socialinio draudimo fondo į Užimtumo fondą pervestų nedarbo socialinio draudimo lėšų grąžinimo į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Parengti Užimtumo fondo lėšų sąmatos sudarymo ir naudojimo taisyklių pakeitimą, nustatant reikalavimą einamaisiais metais nepanaudotą nedarbo socialinio draudimo lėšų likutį pervesti į VSDF biudžetą.	2016 m. IV ketvirtis
6.	Užtikrinti reikalavimų dėl nedarbo socialinio draudimo išmokų kompensavimo pateikimo proceso koordinavimą, kad šie reikalavimai kitų valstybių institucijoms būtų pateikti teisės aktų nustatytais terminais.	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Pakeisti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010-07-28 įsakymą Nr. AI-376/V-676 „Dėl institucijų, atsakingų už Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentų gyvendinimą, paskyrimo“ ir Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2011-05-06 įsakymą Nr. V-214 „Dėl Europos Sąjungos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentų nuostatų, susijusių su teisės į nedarbo draudimo išmokas išsaugojimu ir draudimo laikotarpių sumavimu, įgyvendinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ nustatant, kad SED dokumentus, skirtus apsikeitimui informacija taip valstybių narių kompetentingų įstaigų dėl nedarbo išmokų kompensavimo pildys VSDF administravimo įstaiga.	2017 m. II ketvirtis
7.	Siekiant įgyvendinti Nedarbo socialinio draudimo įstatyme ir Darbo kodekse įtvirtintas nuostatas dėl nelegaliai dirbantiems asmenims	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	Ministerija įpareigos Valstybinę darbo inspekciją ir VSDF valdybą aptarti galimybes sudaryti tarpusavio bendradarbiavimo sutartį ar sutartis, siekiant, kad VSDF	2016 m. IV ketvirtis

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas/ Priemonės/ Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	mokamų nedarbo draudimo išmokų mokėjimo nutraukimo, šių asmenų pareigos grąžinti SODROS jiems išmokėtas nedarbo išmokas, užtikrinti, kad SODRA operatyviai gautų duomenis apie bedarbių nelegalaus darbo nustatymo atvejus.		operatyviai gautų duomenis apie bedarbių nelegalaus darbo nustatymo atvejus.	
8.	Siekiant, kad fondui būtų kompensuotos visos patiriamos sąnaudos, vykdant įmokų surinkimą ir pervedimą į fondus ir administruojant valstybės biudžeto lėšomis mokamas įmokas, užtikrinti aiškų ir teisingą fondo patiriamų sąnaudų kompensacijų dydžių apskaičiavimą.	Fondo valdyba	Patikslinti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie SADM administravimo sąnaudų, patiriamų surenkant ir pervedant įmokas į fondus, skaičiavimo metodiką (2013-10-17 įsakymas Nr. VE-114) ir Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigų išmokų, finansuojamų iš valstybės biudžeto, skyrimo mokėjimo ir pristatymo tarifo apskaičiavimo taisyklės (2014-10-07 įsakymas Nr. V-619).	2016-10-31
9.	Sukurti mechanizmą, kad fondo administravimo įstaigos iš nelegalaus darbo kontrolę vykdančių institucijų gautų visą informaciją apie nustatytus nelegalaus darbo atvejus.	Fondo valdyba	Papildyti Nedarbo socialinio draudimo išmokų skyrimo ir mokėjimo tvarkos aprašą, numatant nedarbo socialinio draudimo išmokų mokėjimo nutraukimą pagal iš LDB gautus duomenis apie nelegalaus darbo nustatymą ir permokėtų sumų išieškojimą.	2017-01-30
10.	Fondo apskaitą reglamentuojančiuose dokumentuose aiškiai apibrėžti nuvertėjimo sąnaudų apskaitos principus.	Fondo valdyba	Tikslinti Fondo finansų apskaitos politikos nuostatas	2017-12-31

Atstovas ryšiams, atsakingas už AAI informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialinio draudimo ir pensijų departamento Socialinio draudimo skyriaus vyriausioji specialistė Ūla Urbaitė, tel. (8 5) 266 8115, el. p. ula.urbaite@socmin.lt, Darbo departamento darbo rinkos skyriaus vyriausioji specialistė Irma Jašmontienė, tel. (8 5) 266 8257, el. p. irma.jasmontiene@socmin.lt.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Veiklos planavimo ir pokyčių valdymo skyriaus vyriausioji specialistė Diana Stankevičienė, tel. (8 5) 275 3365, el. p. Diana.Stankeviciene@sodra.lt.